

LEVNEDS- BESKRIVELSE

af

Nicolai Nielsen Bock

1952

NICOLAI NIELSEN BOCK, Malermester,

Vestergade 26, Struer.

født i Vester Terp, Nørre Løgum den 27. Sept. 1892

Min fader, Laust Nielsen Bock er født i Abterp i 1848.

Min Moder, Andrea Karoline Bock, født Møller, er født i Skierbæk 1848.

Nicolai Nielsen Bock i Fotografens Ramme
Berlin 1916

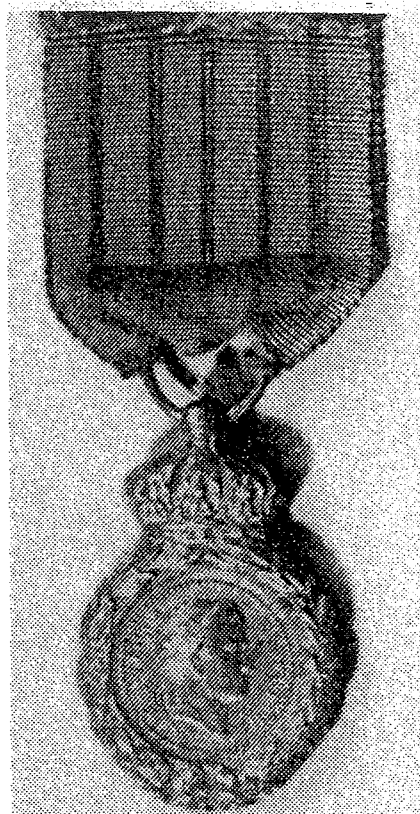
Skrevet af: Nicolai Nielsen Bock, 1952.

OLDEFAR MED NAPOLEON 1. I RUSLAND.

Min Moders bedstefar paa mødrene side, Andreas Nicolai Møller, var med Napoleon 1. i Rusland 1812, som soldat i et slesvigsk regiment. I den anledning er i mit eje en til min Oldefar tilsendt St. Helena Medaille med en paa fransk affattet haandskreven følgeskrivelse, formodentlig fra den franske Gesandt i København, tilligemed en skrivelse fra det danske Krigsministerium lydende saaledes:

- København, den 30. August 1858.

Hans Majestæt, de Franskes Keiser har, efter at det igennem Krigsministeriet er blevet konstateret, at De i tidsrummet fra 1792 til 1815 har gjort tjeneste mellem de med den franske arme' opererende danske Auxiliartropper, tildelt Dem St. Helena Medaillen og har hans Majestæt Kongen ifølge Krigsministeriet derom allerunderdanigste Forestilling under 15de d.m. allerhøjst tilladt Dem at anlægge og bære bemeldt Medaille.

Hvilket ved Oversendelse af det Indsluttede herved meddeles til behagelig Efterretning.

C.C.Lundbye.

Til forhenværende Menig af det slesvigske Infanteri Regiment, Andreas Nicolai Møller/ Hyllested.

Efter Hjemkomsten fra Napoleonskrigen ernærede min Oldefar sig ved Snedkeri og andet Haandværk. Et Bornholmerur, som han støbte i 1815, er endnu i mit eje. En ung Gaardmandsdatter fra Astrup ved Brøns og han holdt af hinanden, men de maatte ikke blive gift, -der var for stor Standsforskel! Tilsidst lykkedes det dog -maaske ved kvindeliste.

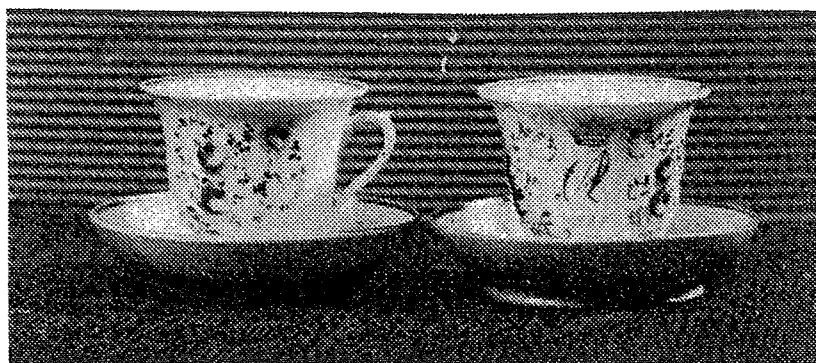
Da gamle Møller laa for Døden, var der en Ting, som voldte ham stor Uro. Han havde under Krigen skudt en mand, og dette pinte ham, indtil han fandt Fred i Troen paa, at ogsaa dette havde Jesus udslettet ved sin Død paa Korset.

I ægteskabet fødtes fire Børn: Mogens, Nicoline, Anne og min Bedstemoder Anne Marie Møller. De tre førstnævnte forblev ugifte, og de to Søstre oprettede en kniplingsstue i Skærbækgaard i Skærbæk.

Broderen Mogens blev Købmand idet han tog de færdige Kniplingsvarer med sydpaa, hvor han solgte dem eller byttede med Ejderdun, som han solgte hjemme. Ogsaa en Del af dem har jeg endnu, og de bruges stadig i vore Dyner.

Dronningsbesøg paa Kniplingsstuen.

I 1847 besøgte Dronning Caroline Amalie Sønderjylland og derunder ogsaa Skærbæk og min Mors Mostres Kniplingsstue. Dronningen roste Virksomheden og Arbejdet, og som en synlig paaskønnelse skænkede hun Søstrene 3 Par fine Porcelænskopper smukt dekoreret med Roser og

Præmiekopper, skänket af Dronning Caroline Amalie til Anne og Nicoline Møller i Skjærbæk for veldreven Kniplingsstue.

Guldornamenter samt hendes Monogram med Aarstal og krone i Guld. To af de tre Kopper er i min besiddelse, medens det tredie Par er knust under Forsendelse til Slægtninge i Amerika for mange Aar siden.

Den tredie Søster, min Bedstemor rejste til København og fik der en jordmoderuddannelse. I over 40 Aar var hun jordemoder i Døstrup. (Dette Ord kunde Tyskerne ikke oversætte, da *πTotenstrupn* jo ikke bruges.) Skærbæk blev til Scerrebek. Mange Børn hjalp min Bedstemor ind i denne jammerlige Verden. En kone, som hun blev kaldt ud til, tog det løfte af hende: -Nu maa I ikke hente den Skærbæk-Doktorø Nej, men Doktorerne i Løgumkloster, Bredebro og Tønder var ikke hjemme, og saa var der kun Skærbæk-Doktoren tilbage. Han kom, gav hende sin

Behandling, og saa gik han ud i Haven og spiste Stikkelsbær. Da han kom ind igen, var konen død.

En anden af de Fortællinger, som min Mor har fortalt efter sin Mor lyder: -Den Skærbæk-Præst havde en Karl, som hed Hans. Han kørte for Præsten, og en Dag var de to kørt ud i sognets Ydergrænse paa Sygebesøg. Hans sad paa Bukken og holdt paa Tømmerne. Hestene var urolige, og Præsten lod vente paa sig. Saa kom der en mand, der steg op og sagde: "Kør saa Hans". Det gentog sig 2 gange, men Hans holdt paa Hestene. Saa kom Præsten, og han sagde: "Kør saa i Jesu Navn Hans, men tag først det ene af Baghjulene af Vognen, læg det op i Vognen og lad "ham" løbe under Vognen til Skærbæk." ("ham" det var Djævlén)

Ved en af Gaardene i Skærbæk stod i min Barndom en gammel, raadden Pæl i Vejkanten midt i Indkørselen til Gaarden. Den var i Vejen for Færdslen, men Beboerne turde ikke fjerne den, for her havde Præsten manet en af Gaardens tidligere Ejere ned, da han gik igen efter sin Død.

Stinne me' æ Biwel.

En af min Mors Bekendte var Stinne me' æ Biwel. Det var hendes Navn Mand og Mand imellem, fordi hun altid havde Biblen med under Armen. Hendes Særpræg var hendes urokkelige Tro til Gudsordet og til Bønnens Magt. Dette gav sig Udslag i, at gøre godt mod Mennesker.

Under Verdenskrigen 1914-18 havde Tyskerne stationeret en hel del russiske Krigsfanger i Landsdelen. Det gjorde Stinne ondt for Fangerne, hun kunde se, at de led Sult og iøvrigt blev daarligt behandlet. Selv var hun fattig paa jordisk Gods. Naar hun saa en kolonne Fanger i usle Pjalter, med Underernæringen tegnet i alle skikkelser, drevet frem af Tyske Vagtposter med Gevær, paa Vej til Arbejde, undertiden under Spark og Slag, saa grundede Stinne paa, hvordan hun kunne hjælpe dem. Saa tog hun den Beslutning at tigge Mad hos Egnens Bønder. I store Spande fik hun Maden bragt ud til Fangerne.

En Dag skulde hun med Vejen fra Skjærbæk til Mjolden. Ved Byens Udkant var Vejen spærret af en tysk Vagtkommando. Vagten forlangte Ausweis (Passersedel). -Nej det havde Stinne ikke. "Gespärt" -sagde Vagten. Der kom en løjtnant til. Som sædvanlig havde Stinne sin Bibel med under Armen, og nu kom den frem. Hun slog op i dens Blade og viste den tyske Løjtnant og viste -" at der og der stod, at hun skulde til Mjolden". Officeren bøjede sig. Her var aabenbart en større Myndighed

end hans egen, Stinne passerede.

Stinne ejede et lille hus i Nr. Løgum Sogn, hvilken hun imidlertid solgte. Da manden, der købte Huset, skulde overtage det, skulde der holdes Gilde, og der skulde skænkes Spiritus.- "Nej", sagde Stinne, -"ikke i mit Hus". Manden bøjede sig og lejede et telt, hvor Gildet skulde holdes; der bliver ikke drukket Spiritus i det telt, sagde Stinne. Saa stod Teltet færdigrejst udenfor Huset. Da Gildedagen oprandt, drog en Tordenbyge over Sognet; et Lyn slog ned i Masten og splintrede Teltet. Der blev ikke drukket Spiritus paa Stinnes Grund.

Fødehjemmet.

Min første Erindringer stammer fra mit Fødehjem i Vester Terp. Det var et Landbohjem med 4 - 5 Køer, nogle Ungkreaturer, Heste, Svin, Høns m.m. Ejendommens Særpræg var, at den var bygget som Kro. Foran selve Huset laa ud til Vejen Gennemkørselsbygningen til Vognene med Port i begge Ender. Mine Forældre brugte kun Ejendommen til Landbrug, som de i reglen drev kun ved hjælp af en Pige og nogen Daglejahjælp.

I mine Barndomserindringer staar det som noget af en Ulykke, da en Kvie et Foraar under kaade Spring brækkede et ben. Min Far har aabenbart ikke haft Raad til at slagte Kvien, for Benet blev stivet af med et stykke Træ, og Ben og Træ blev omviklet med Lærredstrimler. Med stor Interesse afventede vi nu, om Benet vilde gro sammen.

Efter min Mors Fortælling havde vi, da jeg var to Aar gammel, et føl, som jeg maa have syntes godt om. Det gik med sin Mor paa Græs i en Fenne lige ved Stuehuset. Jævnligt gik jeg ud for at lege med det, lagde endog mit Hovede til Hvile paa Føllet, naar det laa ned i Fennen, og Føllet fandt sig taalmodigt i det.

Nogle Aar senere legede en kammerat og jeg samme Sted. I Grøften opdagede vi en Snog. Den fik en ilde Medfart af vi 5-6 Aars Drenge, idet vi stenede den til døde.

Tit maatte jeg faa Tiden til at gaa alene, da min Søster var 20 Aar ældre end jeg og gift, og min Broder var 17 1/2 Aar ældre og gik paa Universitetet i Kiel, hvor vores Bedstemor bekostede hans Uddannelse.

En dag, da Vestenvinden for hylende over Markerne, rev den Hatten af mit Dregehovede. (Dengang gik alle Drenge med Hat). Blæsten havde puttet Hatten. Jeg søgte længe efter den, men kunde intet fin-

de. Efterhaanden blev jeg ulykkelig, for hvad vilde Mor sige. Mor havde lært mig at bede til Gud, og det kom jeg i Tanker om, og saa gav den lille Purk sig til at bede "Fadervor, du som er i Himlen" -jeg fandt Hatten i en lille Fordybning i Marken.

Fra den Tid stammer ogsaa Minder om, at min Mor en vinter flere Aftner tog mig ved Haanden, og vi vandrede op til en Gaard, hvor Ejeren havde Fuldkæg, hvorigennem man kunde se Smilet. Han havde milde Øjne og hed Villadsen. Naar Frosten var haard, og der laa Sne, fik jeg Lov at gaa med et Par ekstra tykke, uldne Strømper udenpaa Skoene. Sneen var saa haardfrossen at den kunde "bære" mit Drengelægeme, uden at jeg sank i. Gangen var let, og jeg syntes, det var dejligt. Inden i Gaardens Stuer, var der samlet en hel del mennesker, som sang, og nogen, der talte. Siden forstod jeg, at det var aandelige sange, og Møderne var Udslag af den frembrydende aandelige Vækkelse i 90'erne, der ogsaa fandt Vej over den dansk-tyske Grænse.

I kirken var jeg engang, da min Broder var hjemme. Man sagde, at Præsten havde syv Bøger med en Prædiken til hver Søndag i Aaret. Saa blev der skiftet hvert syvende Aar. Min Daab fandt Sted i Hjemmet.

Allerede i mit 5.Aar begyndte Skolegangen, og det forekom mig meget spændende. Undervisningen foregik paa Tysk, og Læreren var uddannet paa et tysk Seminarium. I mit Barnesind dannede der sig i mange Aar en Angstfølelse, hver Gang jeg saa en rød Cornusbusk. I Lærerens Have stod en Busk af den Art, og med Grene af denne, slog Læreren løs paa Drengene.

Hver sommer holdtes i Løgumkloster er Marked, der kaldtes "Bartemø's Markind" (egentlig Bartholomæus Marked). Min Storebror tog mig et Aar med derud. Paa Hjemvejen blev jeg saa tørstig at jeg var ganske sikker paa, at jeg kunde drikke en hel Spand Vand. Det blev dog kun til en Kopfuld. I disse Aar knep det for min Far at klare Bedriften. Han var syg af Lungetuberkulose. Da jeg var syv Aar, blev Ejendommen derfor solgt, og da Lægen tilraadede Ophold ved Havet, flyttede vi til Ballum, der ligger lige overfor Rømø. Vi boede i "Vesterende", hvor Kirken ligger, -ca. 300 Meter fra Havet. Her var en skole med to klasser. En Dag havde vi Besøg af en tysk Amtsskoleinspektør. Efter at han havde eksamineret Klassen, skældte han baade Læreren og vi Elever ud og sluttede med at sige: -"Dass kann ich euch sagen; wenn ihr nächstes Mal, eure Sachen nicht besseres könnt, dann werd' ich euch eigenhändig durchprügeln". Vi var dybt rystet. Det var preussisk Skole-

disciplin. Blandt Skolens Fridage kan nævnes "Sedanfest" den 2. September til Minde om Fæstningen Sedans Fald i Krigen 1870-71. Da mødte vi i skolen om Morgen og sang 1 Time tyske Nationalsange. Ligeledes 27. Januar, da det var Kejser Wilhelm den 2. Fødselsdag. Resten af Dagen var Fridag. For Drengenes vedkommende gik Turen gerne ned til den nære Strand for at lede efter smaa Strandingssager saasom Flasker og lignende. En tid lang kom der en Mængde smaa Brædder, ca. 50 cm lange i Land, maaske fra et forlist skib. Hvis vi bjærgede dem, før Strandfogeden, Hoffmann havde skrevet sit Navn paa dem med Blaakridt, saa var det vores, - det var en uskreven Lov.

En Sommerdag, da jeg var i 10 Aars Alderen, kom en Gaardmand og vilde fæste mig i Høsletten. Jeg skulde "rage af" efter en Mand med Le. Om Natten sov jeg sammen med en Karl i Karlekammeret. Kl. 4 blev vi vækket, og saa blev der arbejdet Dagen lang. En Vinter blev jeg af Degnen fæstet til at muge ud ved hans Køer fra Jul til Paaske. Det skete om Morgen før Skoletid. I mit stille Sind vurderede jeg Arbejdet til 10 Mark, - det blev kun til 2.

Al Undervisning i Skolen var som nævnt paa Tysk, undtagen første Time om Morgen. Da kunde man vælge Tysk eller Dansk til denne Time, hvor der blev undervist i Religion. Her i Ballum var alt paa Dansk i Religionstimen.

Lidt udenfor Landsbyen laa en ret stor Eng kaldet "Æ Svinmæsk" (Svinemarken), og her havde alle, der kun havde en højst to Køer Ret til Græsning om sommeren mod at betale Hyrdens Løn, to Mark pr.ko. Hyrden var altid en skoledreng. Kl. 6 hver Morgen tudede han i et Horn. Saa skulde Køerne være malket, og ud kom de af de forskellige Stalde. Det blev eferhaanden til en 30-40 Stykker. Hver Onsdag og Lørdag Formiddag skulde Drengen i Skole, og saa maatte en af vi andre afløse ham, hvilket vi gerne gjorde. Ved 7-8 Tiden om Aftenen kom Drengen drivende Hjem med Køerne, og hver Ko fandt af sig selv sin egen Stald. En Sensommerdag kom "æ Springvand" (Stormflod ved Fuldmaane). Køerne kom hjem i en fart, og Vandet fra Havet fossede ind over Landet. Mange af Husene var bygget paa opdæmmede Høje, hvor Vandet sjældent naaede op. Vi Dreng syntes, dette var vældigt sjovt - i modsætning til vor Forældre.

I Vaabenhuset i Ballum Kirke laa en stor, flad Sten. Figurerne var næsten udviskede efter Generationernes Gang over den, men man kunde skimte en Kvindeskikkelse med et Segl. Dette var en Gravsten over

en kvinde, som gav sit Liv for sin Søn.

Den 11. Oktober 1634 gik en mægtig Stormflod hen over Egnen. Ude ved Havet ved Brede Aas Udløb laa 11 Gaarde kaldt MistHusum. Disse Gaarde blev revet bort af Vandmasserne. Beboerne byggede siden i Ud-kanten af Skærbæk og kaldte deres nye Beboelse "Hjemsted". Med Stormfloden drev en Baad med en Gaardmandsenke fra den Side af Aaen, som tilhørte Ballum Sogn ind til Skjærbæk. Her fik hun at vide, at hendes Søn Jørgen sammen med en Kammerat havde dræbt to Strandtyve, der var ved at røve deres Ejendele, som var drevet ind med Stormfloden. De to unge Mænd var allerede sat i Fængsel. Dommen over dem forkyndte, at de skulde henrettes. Enken tog nu den Beslutning at rejse til Kongen for at søge om Benaadning. Kong Christian den IV ynkedes over Enken og lovede at frelse hendes Søn. Glad over Kongens Tilsagn rejste hun nu hjem. Dog, da endelig Dommen kom, lød den anderledes end ventet. Bade Kammeraten Thyge og Jørgen skulde henrettes i Skjærbæk den 12. Oktober 1635 paa det Sted, hvor de havde dræbt Strandtyvene, - men Jørgen maatte beholde Livet, hvis hans Moder kunde høste en Ager Byg med Segl fra Solen stod op til den gik ned. Det var haarde Vilkaar. Arbejdet syntes at være umuligt for en mand - langt mere for en Kvinde.

Men Enken kendte ingen Betæneligheder. Hun vilde gøre Forsøget, - at frelse sin Søn fra Døden.

En Sommermorgen i 1635 mødte Enken med en Segl ved en af de Kornmarker, som ligger syd for Ballum Kirke ved Vejen til Bodsbøl. Ogsaa Embedsmænd i Funktion var til Stede. Da Solen stod op, begyndte hun Arbejdet. Det skred hurtigt fremad, med en stor Skare Mennersker som Tilskuere, - men ingen maatte hjælpe Enken. Som Dagen skred, svandt ogsaa Byggen, og i det Øjeblik Solen gik ned, bandt Enken det sidste Neg. Et Glædesraab lød fra Menneskemængden, men idet hun vilde rette sig op, faldt hun om. Hun blev baret ind i det nærmeste Hus, hvor hun igen kom til Bevidsthed men kun for et Øjeblik. Hendes sidste Ord var: - "Nu skal Herren have Tak! Hils Jørgen!" Hendes Sjæl gik hjem til den Herre Jesus, hvem hun her havde tjent.

Jørgen blev sat paa fri Fod men var haardt knuget over sin Moders Død og over sin egen Skyld. Han fandt tilsidst Fred i Troen paa sine Synders Forladelse ved Golgathas Kors.

Enken blev begravet i den Mands gravsted, hvis Ager hun havde høstet. Indskriften paa Stenen kan ikke mere læses., men Ordene, der er overleveret fra Slægt til Slægt lød: - "Da hun bandt det sidste

Neg, gik Solen ned". Ageren, hvor Enken høstede Byggen, kaldtes i mange Slægtled "Sorgageren".

Saalænge min Fars Helbred tillod det, gik han til Gudstjeneste i Kirken, der laa ca 100 Meter fra vort Hjem. I paasken skulde der ofres til Præst og Degn. Pengene blev lagt paa Alteret i Kirken. Hver Søndag under Gudstjenesten - under Salmen før Prædiken - gik Graveren fra Bæk til Bæk med "Klinkpungen" (eller Klingpungen) - en lille sort Fløjspose i Lighed med vore nuværende Kaffeposer paa en lang, rund Stang med en lille Klokke fastgjort ved Posen for at paakalde Folks Opmærksomhed. Posen blev ført helt ind mellem alle Bækkene, og de fleste lagde en Grossen - en Groschen - 10 Pf. eller mere i. Hvis en af vi Drengene ikke ejede en halv eller en hel Groschen, saa kunde en bukseknop ogsaa bruges. Pengene blev brugt til Sognets fattige.

Ved Husets Have ud til Vejen var et Stendige. I sin Sygdomstid sad min Far meget her om sommeren. Her lød Kirkens Klokker kraftigt. Med Følesen af Sygdommens Tryk og Dødens Nærhed sagde min Far til sin lille Dreng: - "Ved du, hvad Klokkerne siger? -Nej, jeg vidste det ikke. Han sagde: -"De siger, Tænk paa Døden, Tænk paa Døden". De sidste to Aar af sin Levetid laa Far i Sengen, og Mor købte alle tænkelige, gode Madvarer til ham. Da jeg var tolv Aar, døde Far. Kort Tid efter solgte Mor Koen og Huset, og hun og jeg flyttede til Skærbæk. De sidste 1 1/2 Aar af min Skoletid, gik jeg i Skærbæk Skole, hvor Forholdene var mere demokratiske. Der blev ikke gjort Forskel paa Eleverne, hvilket havde været Tilfældet i Ballum, hvor Gaardmandsbørnene havde en privilligeret Stilling. I Skærbæk var der fire Klasser, og jeg kom i sidste Klasse indtil min Konfirmation. Denne tid mindes jeg med Glæde. Der blev sagt om vor Degn, at han var dansksindet, og han var begavet med Humor og Gemytlighed. Selvfølgelig var Sproget i Timerne Tysk, men paa Legepladsen legedes der paa Dansk - paa Trods af, at to af Lærerne ikke kunde Dansk. Her fandtes ogsaa Religions-timerne baade paa Dansk og Tysk, da der i byen var en del Tyske embedsmænd, hvis Børn ønskede Tysk undervisning. Den som vi Drengene holdt paa Afstand fra var Gendarmen, naar han nærmede sig højt til Hest i flot Uniform med lang Ryttersabel, Pistol i Bæltet og Pikkelhue paa hovedet. En Gang var jeg kommet under hans Behandling, - det vilde jeg helst ikke have gentaget.

De børn, der ønskede deres Konfirmation paa Tysk, fik tysk Konfirmandundervisning. Vi andre blev undervist og konfirmeret paa

Dansk. Den første Søndag i hver Maaned, var der tysk Formiddagsgudstjeneste og dansk om Eftermiddagen. De øvrige Søndage holdtes Gudstjenesten kun paa Dansk, og disse Gudstjenester var ogsaa godt besøgt. Min Konfirmationsdag var efter Nutidens Forhold en stille Dag. Da min Mor var Enke med smaa Indtægter, var der kun lidt Forskel paa den og andre Dage. I Konfirmationsgave fik jeg en lille Boghylde med drejede Søjler. Mor gjorde, hvad hun kunde for at gøre Dagen festlig.

Efter Konfirmationen kom jeg i Malerlære hos Malermester Brockdorff i Skjærbæk. Læretiden var fire Aar. De første tre Aar var Lønningen Kost og Logi, det fjerde Aar det samme plus 100 Guldmark. For disse kunde jeg blive ekviperet i det ydre. Arbejdsdagen var fra kl. 7 Morgen til 7 Aften med 1 1/2 Times Middag og i Reglen en lille Kaffepause For- og Eftermiddag. Om Sommeren, naar der var travlt, blev Klokken ofte 8 om Aftenen. Hos Mesters Kone var Kosten god og rigelig. Vi spiste alle ved et langt Køkkenbord med Bænk mod Væggen. Der var fem Børn og en ung Pige. De to ældste Sønner var i Malerlære hjemme, da jeg begyndte. Samarbejdet var i Reglen godt, selvom det vel ikke helt kan undgaas, at der bliver Ubehageligheder for yngste Lærling, naar der er to ældre Mestersønner i Lære. Dog udviklede der sig med Tiden et udmærket Kammeratskab. Vi spiste hver Dag ved samme Bord og sov om Natten paa samme Overværelse, saa vi lærte hinanden ret godt at kende. Hver Morgen læste Mester et Andagtsstykke af Rosenius Dagbog og bad en fri Morgenbøn. Det var Dagens start og ikke ilde.

En Sommerdag fik Mester Bestilling paa at male Indhegningen om en falden tysk Soldats Grav paa Brøns Kirkegaard. Denne Soldat var dræbt at en Sønderjyde under Urolighederne efter 1864. Vi startede to Mand paa Cykle til Brøns - ca. 8 km. Da vi kom til Brøns, tog vi fejl af Husnummeret og maled Rækværket om den danske Mindesten, der staar i Brøns By ved Hovedvej 11. Denne sten er til Minde om den samme Begivenhed. Den er imidlertid et dansk Minde om Begivenheden og Manden, der skød Tyskeren. Paa Stenen staar:

Ej Minde om en Glimredag

kun om et trofast Hjerteslag.

Dagen efter var der stor Opstandelse. Formanden for den tyske Forening, Dyrlæge Kuss var meget vred. Han truede os med alt muligt, - endda at vi skulde komme i Avisen. Dette undlod han dog af gode Grunde. (Samme Kuss var iøvrigt Oberløjnant af Resreven i den tyske Hær. Under Krigen blev han indkaldt og faldt efter sigende for en af sine

egnes Kugle.)

Arbejdet bestod mest af Bygningsarbejde. Mester havde endnu ikke rigtig Forstaaelsen af at behandle gamle, snavsede limfarvede Lofter, hvorfor de voldte ham mange kvaler. Væggenes Behandling var i lighed med i Dag, dog var der meget mere dekorationsarbejde baade paa Lofter og Vægge. Tit blev der schabloneret forskellige Motiver paa og trukket mange Streger. Skulde det være særligt fint, blev der haandmalet Oran-
menter og lignende. Dørene blev i Reglen afstemt i to - tre - fire forskellige Farver. Ofte blev der forlangt aaret Træværk, i Bygninger mest Egetræ, sjældnere Maghogni. Næsten alle Bygninger var dengang forsynet med Tagudhæng, hvor Malerarbejdet tit blev fornyet. Ikke langt fra vort Værksted boede en Møbelsnedker, som var stærk dansksindet, hvorimod Borgmesteren var lige saa stærk tysksindet, hvilket dog ikke forhindrede Samarbejde. Et Soveværelsemøblement bestod dengang kun af to Senge med drejede Ben. De kom ind i Værkstedet i hele Stabler af Gangen og blev delt til Aaring i Ahorn, lys Egetræ, Maghogni og Nødde-
træ, saa vi fik lært at bruge Aareværktøjet. Sengene var med en eller to Fyldninger eftersom der var enkelt og dobbelte Senge. I Tyskland fremstilledes dengang en slag Aarepapir i Ruller til Egetræ. Vilde man bruge dette, saa blev Fyldinger og Vrangsidens af Papiret fugtet med vand, derefter blev Papiret med Aarene sat imod Fyldingen og børstet fast med Tapetbørste. Saa tog man Papiret af, og der sad det nydeligste Egetræ. Et Papir kunde bruges tre til fire Gange. Dette fandtes kun til Egetræ. I Reglen blev Møbler kun aaret i ølfarve, tilsidst blev det hele lakeret. I Vinterhalvaaret skulde vi i Aftenskole fra kl. 6 til kl. 8. Det blev holdt i Kommuneskolens Lokaler og af dens Lærere plus en tysk Banemester i Uniform, der nogenlunde svarer til vor Overbanemester. Vi blev undervist i Tegning, Bogføring, Udfærdigelse af Breve til offentlige Myndigheder, der skulde skrives paa en ganske bestemt maade paa Folieark, der skulde knækkes. Paa venstre Side skrev man Myndighedens Adresse foroven, paa højre Side maatte man skrive Ansøgninge i udsøgt høflig form. I forhold til vore tekniske Skoler var der for lidt Fagtegning og slet ingen Skrifttegning. Hele Undervisningen foregik paa Tysk. Banemesteren magtede ikke helt den pædagogiske Side af Sagen. En Aften, da han gjorde sin Entre i Klassen, var Lokalet mørkt, - Vi brugte dengang Petroleumslamper, der hang ned fra Loftet. Han spurgte, om ingen havde Tændstikker: -Næh, - og han havde aabenbart heller ingen selv. Saa ragede han i Mørket rundt

med haanden og fik fat i Haaret paa en elev. Han fik en Ordre til at hente Tændstikker hos Degnen. Da han kom tilbage og fik tændt en Lampe, kom Tændstikkerne frem, og alle Lamperne blev tændt. Banemesteren blev saa vred, at han stod op paa en Bænk og rykkede en Elev i Ørerne, saa Blodet løb. Denne gik omgaaende hjem.

En anden Lærer hed Drews og var nede fra Øen Femern. Ham var vi meget glade for. Hvis en Lærling ikke kunde klare Regnestykkerne, satte Drews sig ved hans Side og lagde sommetider Armen om hans Skulder og hjalp ham med Regnestykket. En tredie Lærer var ikke saa afholdt. En Aften pryglede han en Lærling, saa han tilsidst blev liggende mellem Kateder og Bænkene paa Gulvet hele Aftenen.

En aften, da vi sad i Skolen i Vinteren 1911, var det en brølende Storm. Efter en Tids Forløb hørte vi Brandhornets Tuden. Ved Brand gik en Mand rundt og tudede i Hornet, og nu kunde vi ikke holdes i Skolen længere. Vi stormede ud i Stormen og fik at vide, at ude ved Havet sad en Familie med 10 Børn, - Konen var høj-frugtsommelig. De boede i et Stenhus men var alligevel i Havsnød, da alle Engene ind til Skjærbæk var overskyllet af Vandmasserne. Et Træhus, som blev brugt til Hotel, var allerede skyllet væk. Man forsøgte baade med Hestevogn og Baad at komme derud, men det viste sig at være umuligt i det stormende, buldrende Mørke. Dagen efter kom Manden selv, der var Fisker, sejlene i Baad ind til Byen efter Proviant.

Tiden som Svend.

Efter Læretidens Udløb blev jeg som ung Svend, 18 Aar, i Arbejde hos min Læremester den følgende Sommer. Lønnen var Kost og logis plus 10 Guldmark om Ugen. Den følgende Vinter indmeldte jeg mig paa en Malerskole i Schwerin i Mecklenburg. Jeg var lidt beklemt, da Toget kørte ind gemmen Hamborg. De uendelige, vældige Huskareer virkede trykkende. Ikke mindre imponerende var Hamborg Hovedbanegaard, hvor jeg skulde skifte og finde Toget efter Schwerin. Skolens Leder Fr. Schoot - eller Direktøren som han senere kaldtes, var meget flink og hjalp mig til at finde et Logis paa Schweinemarkt. Her lavede jeg selv Morgenkaffe og Aftente, smurte og spiste mine Brødsiver. Middagsmaden købte vi alle paa en Restauration i samme Bygning, hvor Skolens Lokaler laa i Tagetagen. Det var en saakaldt Træ- og Marmorskole d.v.s. vi Lærte at aare og marmorere. Her foregik al Aaring og

Marmorering i Oliefarver. Det var en broget Forsamling Malere fra alle Egne af "Das grosse Vaterland". Særlig husker jeg en overlegen Berliner og en brutal Mecklenburger, som jeg mange Gange skældte ud for "du Mecklenburger Bulle". En meget tiltalende og rolig Maler var fra Hanover. Han talte et meget Pænt og korrekt Tysk, - modsat Berlinernes Slang.

En Søndag Morgen havde Læreren inviteret os paa Tur ud i det fri. Vi samledes udenfor Restaurationen i klart Frostvejr. Inden vi startede, gav Læreren en klar Snaps ude paa Fortovet. Saa gik det til Fods ud i Omegnes skønne Skove. Hen paa Eftermiddagen vendte vi trøtte hjem. Inde i Schwerin findes en lille Sø kaldet Pfaffenteich. Den er ca 2 km lang og ca 1/2 km bred, - det er en stor Dam. Her laa Byens fine Villaer, og her var en meget yndet Spadserevej. Om aftenen opholdt jeg mig mest paa mit Værelse. Værtens unge Pige kom hver Aften og tændte op i Kakkelovnen. Det hørte med Logisprisen. Det var godt nok, men hun vilde ikke gaa igen og blev staaende og snakkede. Det interesserede mig ikke, for jeg længtes hjem igen. Det hele var mig endnu for fremmed - ikke mindst Sproget. Endskønt vi havde lært det godt i Skolen, - ogsaa Grammatiken! En af Elerverne blev af Læreren opfordret til at synge Sangen for os: "Als die Römer frech geworden, simmerin" zogen sie nach Deutschlands Norden, sim, simmerim o.s.v." Da Semestret var slut, drog jeg ogsaa "nach Deutschlands Norden" - dog uden at være "frech geworden".

Næste Sommer arbejdede jeg hos Malermester Krog i Brøns. Her boede og spiste jeg ogsaa hos Mester. Mit Kammer var nede i Kælderen ved Siden af Værkstedet. Engang blev det noget fugtigt. Der kom en mægtig Tordenskylle, som næsten fyldte Kælderen. Vi arbejdede længe med at bære Vand op i Spande. Her var mest Bygningsarbejde. Der var et godt Forhold til Mester, hans Kone og Datter og lille Søn. I disse Aar var en Malersvend godt tilfreds naar der var Arbejde til Jul. Januar og Februar var i Reglen Fritid, - men uden Løn eller Understøttelse. Begrebet Ferie kendtes ikke. Tilskud til Uddannelse paa Fagskoler fandtes heller ikke. Min Mor boede stadig i Skjærbæk, hvor jeg opholdt mig i Vintermånederne. Den næste Sommer arbejdede jeg paa Sundeved i Sønderborg hos Malermester With, i Tyrstrup hos Malermester Elgaard, her var vi en Tid lang tre Svende. Vi sov to Mand paa et Overværelse. Gulvet var pænt aaret og lakeret, saa det skinnede. En Nat kom Kammeraten for sent hjem, og Døren var laast. Han kravlede saa ind ad Vin-

duet, - endda han havde nydt rigelig Spiritus. Om morgenen saa jeg under hans Seng en stor, graa plet. Manden havde været utæt, og det var gaaet gennem Madrassen, som han om Morgenen bar til tørre i Gaarden.

Hver Morgen blev der serveret et appetitligt Kaffebord ved Mesters Kone. Snart blev jeg sendt ud paa en stor Gaard, hvor der var bygget nyt Beboelseshus. Her fik jeg Lov at disponere frit. Mester kom kun en enkelt Gang. Min forplejning fik jeg paa Gaarden. I Samraad med Fruen blev Farverne afsat og alt Arbejdet udført. Inden jeg cyklede hjem, fik jeg hver Aften serveret Smørrebrød og Mælk. Det manglende Materiale tog jeg med fra Værkstedet hver Morgen. Nu var Lønnen steget til 22 Guldmark om Ugen plus fri Station. Til Sammenligning kan anføres, at en skræddersyet Klædning af engelsk Kamgarn dengang kostede 60 Mark, alt andet var i Forhold dertil. Mere kunde der ikke tjenes i Storbyerne.

Sidst paa Sommeren tog jeg Arbejde hos Malermester Hellesøe i Mølby ved Sommersted. Jeg ankom en Søndag, og næste Fredag holdt Mester Bryllup med sin unge Brud, Degnens Datter fra Oksenvad. En Svend, som var der, da jeg kom, og jeg blev ogsaa budt med til Brylluppet. Vi to var de eneste, der ikke var iført Bryllupsklædning - sort Diplomat-sæt med smalle Bukser. Vi følte os saadan lidt ved Siden af. Det blev iøvrigt et festligt Bryllup, som holdtes i Brudens Hjem. En af Sognets unge Gaardejere førte an i Sangleje, saasom "Saa væve vi Vadmæl" o.s.v. Hos Mester her blev det til Vinterarbejde, men jeg blev ene Svend. En tid arbejdede jeg paa en ny Skole i Kolsnap. Hver Morgen Kl. 4 maatte jeg af Sengen. Den unge nygifte Frue vækkede mig, lavede og serverede Kaffen i Køkkenet. Mester laa endnu i Sengen. Kl. 5 gik Toget fra Sommersted. Næste Sommer arbejdede jeg hos Malermester Jensen i Vojens. Her laa Svendeværlset ovenover Værkstedet. Vi boede to Svende der. Maaltiderne indtog vi i Køkkenet i Forhuset, som var i Kælderen. Fruen var flink og lavede god Mad. En Tid arbejdede vi paa Hotel Vojens. Mester sagde jatak, og jeg sagde Nejtak. Serveringsfrøkenen blev saa indtaget, at hun tog mig om Halsen til min store Forbavselse. Her paa Hotellet lavede vi en Del haandmalet Dekorationsarbejde som Bort rundt ved Loftet. Min Kammerat hed Schmidt og var fra Vamdrup i gamle Danmark. Han fortalte, at han en Tid havde arbejdet i Hamborg ved Facadearbejde, hvor der blev afvasket med rent Vand. En Dag kom Mester og inspicerede. Han har nok syntes, at Schmidt arbejdede for langsomt, for pludselig raabte han op til Stilladset "Schmidt,

es muss ein Bischen flott gehen", hvortil Schmidt svarede: - A ka' skam æt faa 'et flottere uden Sæbe". Om der kom en Forstaaelse i Stand vides ikke. En Sommer arbejdede jeg hos Mester Heinrich Biger i Flensborg. Her var det Timelønsarbejde, hvilket vil sige 52 Pf. i Timen. Hver By havde sin egen Timelønstarif. Mester var en Mand mellem 40 og 50 Aar med Fuldskæg. Det var mest privat Arbejde rundt i Byen ved forskellige Kunder. I de offentlige Bygninger var der højt til Loftet. Paa Posthuset, hvor jeg skulde sætte Tapet op, stod jeg paa en 2 1/2 Meter høj Wienerstige og kunde fra de øverste Trin næppe naa Loftet. Mester var af den gamle, robuste, prøjsiske Type. Vi var en 3-4 Mand, der fra Stillads strøg Facaden udvendig paa Privatbanken, omkring Vinduerne var Gesimser med Forsiringer. Der opstod nogle Smaastænk paa Vinduesglasset. Pludselig var Mester der, tordnede og lynede over Smaastænkene. Vi skulde tage et Sølv-Femmarkstykke og gnide Glasset med, indtil Stænkene forsvandt. Han forlangte, at man skulde tale højt og tydeligt, ellers skældte og rasede han over det.

Flensborg var en herlig By at opleve en Sommer i. Hver Søndag tog vi med en af de smaa Dampere ud i Flensborg Fjord til en af de mange Badesteder, der laa paa begge Sider af Fjorden, eller vi gik ad de smukke, brede Skovstier i Skoven ved Wassersleben eller ved Glücksborg.

Gadelivet i Byen var stærkt præget af Kadetter og Marineofficerer fra Marinestationen i Mörvik, og Fjorden var præget af de smaa hurtiggaaende marinebaade, der næsten uafbrudt pilede frem og tilbage mellem Mövik og Byen. Befolkningen var stolt af "die blauen Jungs" - det var Tiden lige før 1914.

En Vinter tog jeg paa Malerskole i Hamborg. Der mødte ingen Direktør op og tog imod mig, men da jeg fik spurgt mig frem til Skolen, mødte jeg en Kammerat fra Sdr. Løgum, der allerede var i Gang paa Skolen. Han hjalp mig med at finde et Værelse hos en gammel Dame. Undervisningen var ret fri her og ikke saa forceret som i Schwerin, - men saa blev der heller ikke bestilt saa meget. Her var ret mange Elever, - op imod 100, som kom og gik, som de vilde. Lokalet var en Sal med to Rækker Stafelier, og Lærerne gik frem og tilbage og underviste. Jeg tog fat paa at male Blomster i Akvarelfarver. Andre malede Billeder i Olie. Blandt Eleverne var en Dansker fra Aarhus og en Russer. En Dag rygtedes det, at en Flyver vilde give Opvisning paa Flyvepladsen. Det var en Franskmand, der hed Pegout. Han var Kunstflyver.

Hele Skolen maatte ud og se Opvisningen. Ganske rigtig kunde han flyve, endda med Hovedet nedad. Det var dengang en Præstation.

Min gamle Værtinde har vist syntes, at jeg levede for stille og roligt at Liv, for en aften kom hun ind. Hun vilde vise mig noget, som hun sagde, baade det Gud viste, og det han ikke vidste. Da hun ikke kunde faa mig med, begyndte hun at kværulere over Smaating, at der manglade en Nøgle i Kommoden der og en anden Ting der. Endskønt jeg kun var 20 Aar, blev jeg det, man kalder gal i Hovedet og bad hende forsvinde ud af den eneste Dør i Værelset. Det blev tilsidst smaat med Mønterne, de bestod ogsaa dengang af Guld og Sølv. Jeg trængte til at faa mine Sko forsaalet, men jeg havde ingen Penge. Jeg kiggede paa de patrullierende Betjentes tykke Støvlesaale og misundte dem. De var fri for Regn og Snevand om Fødderne.

Den 4. Marts 1914 rejste en Kammerat fra Skjærbæk, Lydik Brodersen, der ogsaa var Maler, og jeg igen til Hamborg for at søge Arbejde. Vi løb, som Skik var engang, fra Mester til Mester, Trappe op og Trappe ned men fik Nej mange Steder. Tilsidst var der en, der havde Brug for en Mand, og det blev mig. Lydik kom i arbejde Dagen efter hos en anden Mester. Min Mester hed Frevert og arbejdede selv med. Medens vi hvidtede Lofterne og Penslerne hvislede om Kap, fortalte han om sin Søn der var preussisk Løjnant, - ham var han meget stolt af. Snart blev jeg betroet at komme ud alene til Kunderne. Mange Steder brugtes Elevator. Saa blev vi fire Mand sendt hen for lave en Rigmandsbolig i Stand. Det første Arbejde var at afdække alle Gulvene, der var af Egeparket, med tyk Pap. Det skulde fuldstændig afdækkes ind i alle Kroge, over Dørgerichter o.s.v.. Derefter gik vi i Gang med Lofterne, der blev strøget med mat Oliefarve og duppet med Duppekost. Timelønstariffen var i Hamborg 72 Pf. Hver Lørdag fik vi udbetalt 38 M. 88 Pf. Der var 9 Timers Arbejdsdag. Et værelse med Morgenkaffe og to Rundstykker kostede ugentlig 4 Mark. Middagsmad kostede 60 Pf.

Vi var 10 dansktalende unge Malere, Sønderjyder og Danske, der hver Søndag tog udenfor Byen for at se Foraaret blomstre. Ejendommeligt var det at se Byen Blankenese, der er bygget paa en skrænt ved Elben, imponerende var det ogsaa at se og gaa igennem Elbtunnel og se den mægtige Statue af Bismarck udhugget i Granit. Sværet han støtter sig paa er 10 Meter langt. Trods to Krige staar den stadig.

Min tid var kommen, da jeg skulde møde til Session. En Dag sad jeg sammen med 200 andre nøgne unge Mænd i en stor Sal parat til

Lægernes kritiske Blikke. For mig blev det til Infanteri I. Saa stod mit Navn indskrevet som Rekrut i den preussiske hærs Protokoller, med der var endnu nogle Maaneder tilbage, de skulde udnytted. Hver Uge blev der lagt 20-25 Guldmark til Side.

Folkelivet i den gamle Hansastad var frit og tiltalene. Det mærkedes, at Byen var en gammel rig Handelsby. Militær saa man ikke meget til. Vi nærmede os snart Pinsen 1914. Min ven og Kammerat Lydik Brodersen vilde hjem igen efter Pinse. Saa traf jeg Aftale med en anden Kammerat, Sigfred Pedersen fra Aarhus-Egnen om en Tur til Rhinlandet, - dengang alle unge Haandværkssvendenes Ønsketur. Planen var, at vi vilde arbejde os frem, og saa en Tur over München til Svejts. Først rejste vi begge hjem til Pinse. Kammeraten skulde have sine Militærpapirer ordnet hjemme i Danmark, og jeg besøgte min Mor og Broder i Kværs Præstegaard. En af de første Dage efter Pinse havde vi sat hinanden Stævne paa Flensborg Banegaard. Paa det opgivne Tidspunkt rullede Sigfred ind paa Perronen med Toget nordfra. Han stod med Døren aaben til en 4.Klasses Kupe og spejdede efter mig. Han regnede med Nytte af mig som Tolk i det tyske Sprog. Ved Aftenstid naaede vi Hamborg og opsøgte vor gamle Logismor, hvor vi sov en Nat. Næste Morgen løste vi en 4.-Klasses-Billet til Düsseldorf. Saadan en Kupe var en hele Vognens Bredde, ca 3 m i Kvadrat, rundt ved Væggene var der Bænke af Brædder. Paa den frie Gulvplads var det tilladt at stille Bagage af enhver Art. Tit var det Trækufferter, hvor Indehaveren fik en Siddeplads. Det var ingen Luksus, men Billetten var billig. Det var heller ikke Hurtigtog, idet det holdt ved alle Stationer, Passagererne skiftede tit. Hen imod Aften naaede vi Düsseldorf. Saa maatte vi ud og søge Logis, og det skulde helst være billigt, for vi vidste intet om, hvornaar vi kunde finde arbejde. Vi fandt et Logishus, hvor Sovepladsen var en Briks med et Tæppe paa. Suppen var tynd men billig. Næste Morgen begyndte Jagten efter Arbejde. Det viste sig at være sløjt. I 3 Dage løb vi Storm sammen med en Flok andre arbejdsledige paa Arbejdsanvisningskontoret. Paa et bestemt Klokkeslet blev en Port aabnet, og den, der saa kunde løbe hurtigst og først naaede den lille Schalter, hvor Manden, der fordelte Arbejdet sad, havde største Chancer for at få Arbejde. Efter 3 Dages Forløb, var vi lige vidt, - undtagen med Pengepungen, som var blevet lettet. Paa den 4. Dag fik vi at vide, at der var Brug for Malere hos et Firma i Köln. Saa pakkede vi vore Kufferter, og startede til Banegaarden til Fods. Undervejs kom jeg i

klemme mellem to modgaaende Sporvogne. Dengang var man tilpas slank saa det var bare med at staa pænt stille, til Vognene var passeret. Düsseldorf, som vi nu forlod, var en smuk By. Langs med Rhinen gik en dejlig bred Spadserevej, hvor der laa mange store offentlige Bygninger, bl.a. en der hed "Provinzialverwaltung" - en meget lang, flot Bygning, opført af store Sandsten, ca 1 Meter lange og 1/2 Meter brede. Dengang var Nøgenkulturen meget lidt udviklet, derfor blev jeg nærmest chokeret, da jeg saa en Mand i Badebukser og Fuldskæg gaa rundt nede ved Rhinen. Hans hud var brun af Solen.

Rejsen til Köln fik hurtigt Ende, og vi opsøgte det os i Düsseldorf opgivne Firma. Jo, her var Arbejde men ikke i Köln men paa et Slot, der hed Pesch i Nærheden af en lille By, der Osterrath. Saa maatte vi tilbage igen til i nærheden af Düsseldorf. I Osterrath fandt vi et Logis hos en privat Familie, og næste Dag marcherede vi ud til Slottet, ca tre kvarters Gang.

Her var fuldt af Haandværkere, ca 20 Murere, en Del Tømrere og en 6-7 Malere. Malernes Formand var en Hollænder med skæg. Hans Navn begyndte med "van". Udenfor Slottet var bygget en Kantine af Træ. Her kunde vi købe Drikkevarer og andre Smaating. Hollænderen fik os sat til Arbejdet, foreløbig med at limfarve Loftet. Min Makker blev en ung Tysker og der var Fart over Arbejdet. Hver Aften gik vi tilbage til Osterrath. kl.7 Morgen begyndte Arbejdstiden, da skulde vi være paa Slottet. Vor Logismutter smurte os nogle Stykker brød, skrappt med Margarine og tynde Skiver Pølse, det var vor Tørkost. Naar vi kom hjem om Aftenen, fik vi Middagsmad. I fire Uger arbejdede vi her, og vi talte med hinanden om, at det kunde smage godt med noget dansk Rødgrød. Jeg forklarede Konen, hvad jeg mente, men det kendte hun ikke og kunde ikke lave det. Saa skrev jeg hjem til min Mor efter Opskriften paa Rødgrød. Den kom omgaaende. Jeg oversatte det til Tysk, og hun lovede at lave det. Næste Aften ventede vi spændt paa Resultatet. Vi var ikke kræsne. Grøden var god nok, og den var ogsaa rød, men der var saa lidt, og Konen havde sat Desserttallerkner frem til os samman med en lille Flødekande med Mælk. Der var næppe nok til een Portion. Saa opgav vi det Eksperiment.

Afterne i den lille By var livlige. Der var megen Ungdom, og Folk var sangglade. I huset overfor holdt et Sangkor Øvelse. I Restaurationerne gik Strømmen ind og ud. Et stort Krus Øl kostede 10 Pf.

En Aften, da vi gik hjem fra Arbejde, havde vi levnet en Del af

vor Madpakke. Vi vidste ikke rigtig, hvad vi skulde bruge Brødet til. Ovre paa en Mark gik en del Køer. Vi kastede det over til Køerne. De snusede til det, men de vilde ikke æde det. Denne Tildragelse mindedes jeg med Vemod 4 1/2 Aar efter, da sad jeg i fransk Krigsfangenskab og sultede og ønskede, at jeg maatte havde nok at spise af de tørre Mellemmader. Landsbyen var katolsk præget. Kl. 6 Morgen passerede vi kirken paa Vej til Arbejde paa slottet. Da ringede Kirkens Klokke til Fromesse, og Folk gik ind i Kirken. Saa godt som hele Befolkningen i Rhinlandet var Katolikker. Paa Slottet fik vi en Dag at vide, at i Morgen var Fridag. Det var en katolsk Helligdag, der hed Peder og Poul, og da forlangte Ejerinden af Slottet, at alt Arbejde skulde standse. En Dag, da vi gik paa Düsseldorffs Gader mødte vi en stor katolsk Procession, der standsede al Trafik i ca to Timer, - endog Sporvogne maatte standse. Der var Præster og Kordrenge i Kirkens Dragter, og der var mange kirkelige Bannere.

Efter en Maanedes Forløb syntes vi, at vi havde tjent Penge nok til at kunne tage et Nap længere sydpaa. Maalet var jo München og Svejts. Det meddelte vi vor Formand, Hollænderen. Saa fik vi en seddel af Ham, som vi skulde aflevere paa Firmaets Kontor i Köln for at faa vore sidste Penge. Her var de meget misfornøjede med, at vi vilde rejse. Vor næste Etape var Frankfurt a.M., og dette Stykke vilde vi tage til langs med Rhinen. Saa købte vi en Rygsæk og et Spritapparat, pakkede vor Kuffert, og sendte den Bahnhoflagernt, Frankfurt a.M. I Universitetsbyen Bonn stod vi udenfor et Butiksvindue og talte sammen. Pludselig er der en ung Mand, der tiltaler os paa Dansk: -"Hvor er i fra?" Han var paa Tur sydfra og opefter. Nu stod vi foran en herlig 8 Dages Fodtur igennem den smukkeste Del af Rhinlandet fra Bonn til Rüdesheim. Vor Tørkost købte vi i Butikkerne. Æg kogte vi i Vand hentet fra Rhinen. En Dag badede vi i Rhinenes mudrede Vand, men hyggeligt var det ikke. Det kan ikke konkurrere med Vandet i de danske Fjorde. Den første udsigt nød vi fra Drachenfels. Det tog os to Timer at gaa derop, men saa havde vi ogsaa Udsigt over Rhinen paa langs. Her var livligt Skibstrafik af baade Fragt- og Passagerbaade. Vi klatrede op paa den gennem Sangen berømmelige Lorelei-Klippe, som vel nok tager sig smukkest ud set nede fra Floden. Vi saa i hvert fald ikke "die schönste Jungfrau sitzen dort oben wunderbar, ihr goldnes Geschmeide blitzet, sie kämmt ihr goldenes Haar". Vi syntes ikke om at tage Nedturen ad samme Vej, som vi kom op, men klatrede ned paa den modsatte

Side over Vinbjergene. Det var imidlertid forbudt, og vi blev raabt an af en Banemand, der gik paa en Strækning paa Banelegemet. Uden at ænse det fortsatte vi dog og naaede igen Landevejen mod syd. Mange gamle Rhinslotte passerede vi, bl.a. Stolzenfels, hvorom Tyskerne ogsaa sang begejstret. Der blev sunget meget i Rhinlandet i Juli Maaned 1914. Vor Fodtur sluttede vi med at se Niederwald-Denkmal, hvor Kvindeskikkelsen Germania stod højt oppe paa en mægtig Sokkel med højre Haand hævet og Blikket vendt mod Frankrig.

Vi overnattede i Wiesbaden og rejste derefter til Frankfurt a.M., hvor vi straks fandt baade Arbejde og et lille Værelse at bo i. Arbejdet var godt. Vi sparklede Vægge med Træspartel i Nybygninger. Det var i Butikkerne. Jeg var glad for at prøve det, da jeg dengang var ukendt med det.

Vi var nu naaet til Slutningen af Juli 1914. Skuddet i Serajewo var faldet. Natterne var stille og lune, men Livet paa Frankfurts Gader var ikke stille. Der blev sunget tyske Fædrelandssange overalt. Om Dagen stod store Menneskeklynger foran de udhængte Telegrammer. Jeg vidste, at enten der blev Krig eller ej, saa skulde jeg møde til preussisk Militærrettjeneste senest førstkommande September. Jeg overvejede Situationen, og regnede med, at kommer Krigen, saa blev du indkaldt uden først at komme hjem. Jeg turde ikke tage Risikoen men hentede mit vaade Vasketøj i Vaskeriet og puttede i en Vadsæk. Vor Værtinde sagde spottende til mig, at jeg skulde sende hende et Prospektkort fra det første Slag, jeg deltog i. Saa tog jeg Afsted med min Kammerat Sigfred Pedersen, løste Billet og tog hjem. Det var den 29. Juli 1914. Den 30. traadte jeg ind i min Mors lille Stue. Hun saa forbavset paa mig og sagde: - Hvad vil du her? Det havde hun god Grund til, for jeg havde for nylig skrevet til hende, at jeg havde godt Arbejde og var godt tilfreds. - Jo, Mor, sagde jeg, - Jeg kommer hjem, for der bliver Krig. - Nej, sagde Mor, det har I talt om i mange Aar. Der bliver ikke Krig. - Det kan godt være, du har Ret Mor, sagde jeg.

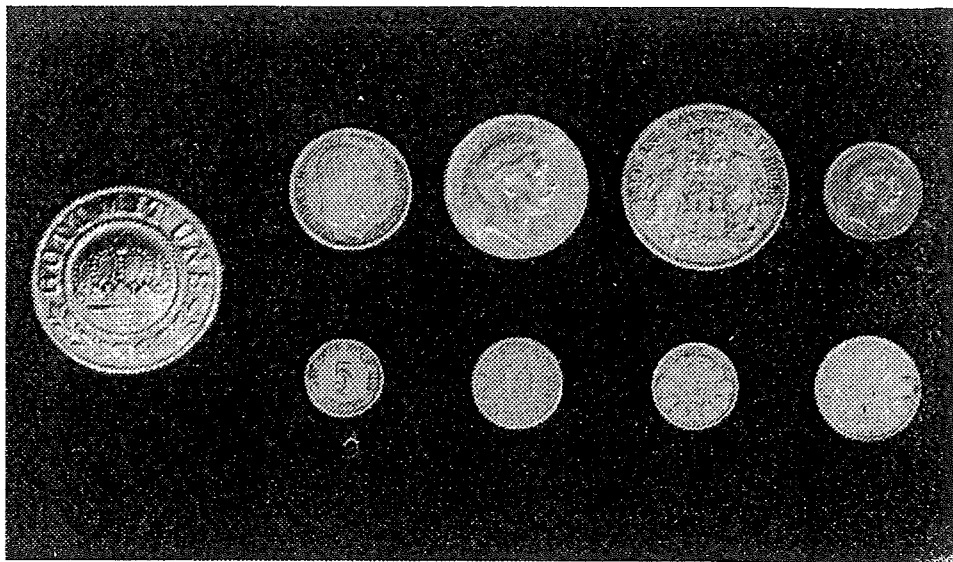
Næste Dag, Fredag den 31. rejste jeg til Flensborg og søgte arbejde der. I Flensborg saas det samme Billede som i Frankfurt. Folk stod i Klynger foran de udhængte Telegrammer. Arbejde var der ikke mange, der tænkte paa. Saa rejste jeg hjem igen og var glad for, at jeg kom. Næste Dag var Lørdag den 1. August. Da blev de store, hvide Mobiliseringsordrer klæbet op paa Husgavlene. Da jeg nærmede mig for at læse, hvad der stod, vendte en Mand sig imod mig. Han var netop

blevet færdig med Læsningen. Det var en Gaardejer Svendsen fra Sog-
net. Han sagde intet, men hans Ansigt var præget af den allerdybest
Alvor.

Da jeg gik
hjem efter at have
læst Mobiliserings-
ordren, mødte jeg en
ung Pige. Hun boede
nu langt mod Syd. De
sidste Aar havde vi
ikke set hinanden.
Vi havde gode, rene
Minder om skønne Af-
tener i Maj. Vi hav-
de talt sammen og
vekslet Breve. Hun
havde sendt mig hen-
des Billede, hendes
Navn var en tysk
Adelslægts, og hen-
des Far var tysk em-
bedsmand. I nærheden
af mit Hjem mødtes
vi og hilste. Jeg kunde se, at hun ønskede at tale med mig, men - ...
jeg kunde ikke. Melodien var blevet væk, - borte med Stormen. Saa gik
hun, og vi saas aldrig mere.

Paa Plakaten havde der staaet, at Søndag den 2. August var før-
ste Mobiliseringsdag. Da skulde Landstormen møde. Det var forhenværen-
de Soldater paa hen mod 45 Aar. Anden Mobiliseringsdag skulde Lande-
værnet møde, - det var Mænd op mod de 40 Aar. Tredie Mobiliseringsdag
mødte Reservisterne, det var de unge, der nylig havde aftjent deres
Værnepligt. De fik 3 Dage til at ordne deres Sager i. Det var dem, der
straks kom ud i første Linie. Mobiliseringen kom som et umaadeligt
Chock for hele Befolkningen.

I Flensborg saa jeg mine Landsmænd, Reservisterne komme fra Ka-
sernen, enkeltvis og i smaa Flokke, iført nye feltgraa Uniformer, nye
brune Støvler med Teltbaner over Skuldrene, hvori de bar deres Udrust-
ning. De gik tavse med sammenbidte, forstenede Træk mod deres Maal -

Til venstre: Tysk Kobbellaas 1914-1918.

Tyske Mønter før 1914.

Øverste Række:

To Mark Stykke, Sølv. Tre Mark Stykke, Sølv.
Fem Mark Stykke, Sølv. Tyve Mark Stykke, Guld.

Nederste Række:

Fem Pfennig. Ti Pfennig, Nikkel.
En halv Mark, Sølv. En Mark, Sølv.

Dag efter Dag ventede jeg min Indkaldelsesordre, men det trak ud. Grunden var, at 2 Millioner unge Tyskere meldte sig frivilligt under Fanerne. Før de var uddannet, var der ikke Plads til os, der stod for Tur. Min Læremesters to Sønner, mine Kammerater fra Læretiden havde begge aftjent deres Værnepligt og skulde møde som Reservister. Mester kunde godt bruge mig i Faget, og jeg gik i Arbejde med Damokles-Sværdet hængende over mig. Jeg hørte kun een Profiti- Krigen varer ikke længe, 4 Uger, højst to Maaneder. Derfor turde jeg ikke gaa over den danske Grænse. Der blev sagt, at Danmark skulde udlevere os til Tyskerne, og vi haabede, at Krigen var færdig, inden vi blev uddannet.

En mørk Følelse lagde sig over vort Sind, da de første Tabslister blev offentliggjort. Det var Navne, som vi kendte, Skole- og Lærkammerater. Nu begyndte Amtsforstanderens Bud at gaa rundt i Stationsbyen med Indkaldelsesordrer. Det skete næsten hver Dag. Jeg husker endnu hans Ansigt og lille tætte Skikkelse. Det var en Person, der vakte Opmærksomhed, hvor han kom frem. Det tyndede ud i min Aargang.

Det var en Tirsdag Middag. Vi sad og spiste i Mesters Køkken ved det lange Bord. Da traadte min lille Mor stille ind ad Døren. Vi havde ikke hørt hende komme op ad Trappen. Vi hørte ikke, at hun lukkede Døren op. Pludselig stod hun i Rummet. Der blev Stilhed. Mor gik stille et Skridt frem og sukkede. -Naa Line,. - sagde Mester. han dæmpe Stemmen, - er det nu galt? Ja, Torsdag Middag kl. 2, skulde jeg og en Præstekammerat, Alfred Lassen møde paa Kasernen i Flensborg. Det begyndte en af de første Dage i November 1914, og det varede i 4 Aar og 7 Maaneder. I Flensborg blev vi 4-500 unge Landsmænd fra hele Landsdelen ført ned til Banegaarden og puttet i et Tog, der førte os til Döderitz, - en Troppeøvelsesplads ved Berlin. Her fik vi vor første Uddannelse. Vi var mange, der gerne vilde have Juleorlov. Nej, sagde Hauptmann von Knobelsdorf. Først skulde vi have Slaaet Fransk-mændene. Saa fik vi alle 14 Dages Orlov. Efter Jul kom en Del af os til Berlin til Gard. Füß. Reg. - kaldet "Maikäfer". Her i Kasernen var vi til 11. Marts 1915. I Dagene før var vi blevet iklædt Feltuniformer med graa Betræk over Pikkelhuerne. Om Halsen, indefor Skjorten hang vort Kendingsmærke med vort og Regimentets Navn og Adresse, og et helt nyt Gevær fik vi betroet, og saa startede Toget mod Karpatterne i Galizien. Hernede kunde Østrigerne ikke dæmme op for Russerne, og saa skulde vi ned og hjælpe. Vi sad 8 Mand i hver Kupe i 8 Døgn. En

Morgen vaagnede jeg op af en Døs og saa ud over Ungarns sneklædte Stepper. Jeg gruede for at skulle ligge herude om Natten. Ved Foden af Karpaterne blev vi Kommanderet ud af Toget, og saa gik Turen til Fods op i Bjergene. Transporten blev ført af Major von Wittelsbach. Det var et strengt Job at marchere op af stejle, sneklædte Veje med tungt feltmæssig Oppakning. Feltwebelen, der førte vor Deling, instruerede os om kun at tage skridt for skridt. Vort første Natkvarter fik jeg sammen med tre andre i et saakaldt Panjehus. Navnet kom af, at Russerne kaldte os Panje, - det var deres Form for høflig Tiltale. I et saadant Hus var der ingen Skorsten og kun to Rum, et til Dyrene, hvor man først kom ind, og et til Menneskene. I det sidste var muret et Fyrsted i Firkant i det ene Hjørne, 2 Meter langt og 2 Meter bredt og ca 1 1/2 Meter højt. I den ene Side fandtes Fyrhullet, og Røgen kan kun gaa ud i Rummet. Da vi kom, var Familien gaaet i Seng, d.v.s. Konen og to voksne Døtre sov ovenpaa den varme Ovn. Her var støvet og luset. Manden laa paa en fast Bænk langs Ovnen. Vi andre fik plads paa Lergulvet i lidt Hø. Igen en Dagsmarch, hvor vi fik mad fra et østrigsk Feltkøkken. Næste Aften gik vi i kvarter i en Kirke. Herfra kunde vi høre Kanonerne ved fronten. Om morgenen gik det ud mod Fronten. Her blev vi tildelt Frontkompagnierne for at udfylde de tomme Huller der. Det vi mødte der, lignede næsten ikke mennesker. De var tilsmurt med Ler over det hele. Ansigtssudtrykkene var stupide, store Øjne og indefaldne Kinder. Der kom kun lidt Proviant frem ad de dybt plørede Veje. Vi blev sat til at bygge understænder. Et Par Dage senere oplevede vi det første russiske Angreb. Vi laa i 2. Skyttegrav og blev nervøse. Uden Ordre begyndte vi at skyde. Saa kom der en Befalingsmand og skældte os ud, - om vi ikke vidste, at vore kammerater laa i første Linie, dem skød vi i Nakken. Temperaturen var langt under Frysepunktet. Vi havde to Timers Vagt afvekslende med to Timers Søvn om Natten. Vore vaade Støvler frøs til Is paa Fødderne. Mange maatte tilbage med Koldbrand i Fødderne. Russerne vi laa overfor var sibiriske Elitetropper. De skød godt, og vi havde en Del faldne. Det var vanskeligt at faa dem under Jorden i Frosten. I Reglen stak Støvlenæserne ovenfor.

En Dag blev jeg sendt ned i Landsbyen Dolsky i et Ærinde. Paa Vejen mødte jeg en Kammerat, som sad paa Mudderet og grød. Jeg spurgte, hvad der var i Vejen. jo, hans Støvler sad fast i Mudderet. Jeg hjalp ham Fødderne op, men Støvlerne sad der stadig.

Senere deltog vi i Stormangreb paa Bjergene Zwinin. Vi kom kun

langsomt frem i den høje Sne og Russernes Ild. Den meste Tid gik med Vagttjeneste. Ogsaa en Feltgudtjeneste blev afholdt. I nogle Dage havde svær østrigsk Artilleri beskudt den russiske Stilling med de saakaldte 30 cm Mörserer. Russerne laa 200 Meter borte. Ved Nedslagene blev Krudtrøg blandet med sort Jord kastet lang op ved de voldsomme Eksplosioner. En Morgen var det pludselig blevet stille. Der laa Taage mellem Stillingerne. Vi var sultne. Saa siger Underofficerne: - Gaa der over, de har Brød! Vi stirrede ud i Taagen og ser en Bøjet graa Skikkelse med Pikkelhue liste over mod Russerne. Der kom flere og flere men intet Skud. Saa løb vi derover. Her var et grufuldt Syn. Døde Russere laa med oprevne Legemer og Hoveder efter Artilleriilden. Noget levende saa vi ikke, - men derimod dejlige store sorte russiske Rugbrød, og dem kunde vi bruge.

Saa kom Ordren til Fremmarch, og snart mødte vi russisk Geværild. Saa gravede vi os ned med Russerne paa 1200 Meters Afstand. De laa ovre paa den modsatte Bjergskraaning med Landsbyen Myta imellem os. Her lavede Russerne hver Nat Sct. Hans Baal med et Hus for at lyse op i Landskabet. Begge Parter havde hver Nat Patruljer i Landsbyen, . Tyskerne i hvert Fald efter Levnedsmidler. Af og til blev der udvekslet Skud. En Soldat fra et af vore Nabo-Kompagnier maatte efterlades saaret derude. Han krøb ind i tomt Hus men uden noget spiseligt i Nærheden. Da sulten nagede hans Indvolde, kom der en Høne og lagde et Æg indenfor Rækkevidde. Det gentog sig hver Nat, indtil det lykkedes hans kammerater at bringe ham tilbage til de tyske Linier.

Levnedsmiddelforsyningen var stadig meget sløj. Tit drak vi vand af Bækkene. Det hændte, at der et eller andet Sted i Vandet laa Lig af faldne Soldater. De fleste af os led af Diarhoe, og det blev os forbudt at se vor egen Afføring, da det ofte var blandet med Blod. I den sidste Tid havde jeg følt mig meget afkræftet. Der var Kammerater, som opfordrede mig til at melde mig syg, hvilket jeg ikke havde megen Tiltro til, at der vilde blive taget Hensyn til. Tilsidst gjorde jeg dog Forsøget og kom ned i Sygestuen i Dolski. Paa Turen derved maatte jeg standse for hver 100 Meter. Kræfterne var borte. Her paa Revierstuen var en halv Snes Syge Soldater. En af dem laa død om Morgenens. De to Sygepassere tændte deres Shagpiber og bar ham udenfor. En Dag købte jeg en Liter Mælk af en Indfødt. En halv Time efter kom det ufordøjjet ud ad normal Vej. Da mavens Funktioner var totalt ophævet, blev jeg sammen med andre sendt med Bagagevogne tilbage gennem Karpaterne til

Landsbyen Volocz, hvor vor March i sin Tid begyndte. Herfra kom vi med Tog til Lazaret i Munkacz. Her laa vi i køn Forening i en lang Barak, Russere, Østrigere, Ungarer og Tyskere. At mit Modersmaal var Dansk, tog ingen Hensyn til. Overlægen her var Jøde og talte kun Tysk med stærk Akcent. Paa kridtets Farve paa sygetavlen kunde han se, hvilket Sprog han skulde benytte. Rødt var russisk, blaat Østrig-Ungarer og hvidt Tysker. Mig dømte han til at komme tilbage til fronten efter 14 Dages forløb, hvilket jeg var ked af. Ved en Stuegang i den store Barak, viste jeg ham mine af Frost stærkt ophovede Fødder. Saa fik jeg en rød seddel som gav Ret til Siddeplads i Lazarettog til Tyskland, og jeg var lykkelig. I Toget fik jeg Feber, og det viste sig at være Tyfus. Ledelsen vilde have mig hældt ud af Toget, da der ikke maatte ligge Feberpatienter der, men jeg holdt paa, at jeg havde det godt, og det lykkedes at komme med til Dresden, Hovedstaden i Kongeriget Sachsen. Her laa jeg paa Reservelazaret I - meget syg af Tyfus. Efter en Maanedes Forløb kom jeg paa Rekreatiionshjem i Dipoldeswalde i Sachsen, det var bedre end fronten. Her paa Sommeren var jeg paa Vej tilbage til Erstatningsbatalionen for Regimentet i Berlin. Her gav det alligevel 14 Dages Orlov, - endda uden at have slaaet Franskmandene. Efter nogle Maanedes Vagttjeneste ved Kajserslottet, Kronprinsens Palæ og andre steder, gik Turen igen med Troppetransporttog til Galizien til det gamle Kompagni. Nu var Divisionen kommet ud af Bjergene og ud paa Sletten ved Byen Jizierna. Da vi kom ud i første Linie, laa Russerne 12-1300 Meter borte. Skyttegravens Sider var her flettet med Grene som en Kurv. Tiden blev delvis udfyldt med Skansearbejde, - ogsaa Smaafinesser blev der tid til. Da der blev spurgt, om der var en Maler til Stede, meldte jeg mig. Der skulde skrives Navne til de forskellige Skytte- og Løbegrave, og det var betydeligt behagligere end Jordarbejdet. Ogsaa Navne over Understænderne blev sat op, men det var mere et privat Foretagende. Her var meget fredeligt i 1. Linie, og det var Foraars. Bagud var der ingen Løbegrave, men tæt ved var der en Skov. Naar vi skulde tilbage efter Levnedsmidler og Post, kunde Russerne se os, og saa skød de efter os, - dog i Reglen uden at ramme, hvilket morede os.

En Aften i Mørkningen fik vor Delingsfører, en ung Løjnant en skør Ide. Oppe foran Skyttegraven laa der lidt Papirstumper og Cigarstumper. Pludselig kommanderede han hele Delingen op for at samle dette op, men ligesaa pludselig fik vi en Maskingeværssalve ovre fra Rus-

serne. Projektilerne peb os om Ørerne, og i Løbet af et Sekund var vi alle i Dækning. Af og til saa vi Flyverkampe. Flyverne kredsede rundt om hinanden, da de kun kunde skyde gennem Næsen.

Han hed Kuno og en var en stor og kraftig Polak. Vi blev uddannet sammen i Døberitz. Underofficerene morede sig med at faa ham til at synge polske Sange. Vi kom i Felten sammen. En Nat var Kuno paa Patrulje mod Russerne, og da han hørte Stemmer, gik han imod dem og talte Russisk. Lidt efter kom han tilbage med to Russere med en Haand i Nakken paa hver af dem. Derefter blev Kuno forfremmet til Underofficer. Hver Aften maatte vi have Skjorten af for at se, om Lusene formerede sig. Dem vi fandt, endte med et Knak mellem to Tømmelfingerne.

I april 1916 kom et Rygte, at vi skulde afløses. Dette skete, men det blev af østrigske Tropper, kaldet Kammerat "Servus". Hvor rejsen gik hen, anede ingen end ikke Officerene. I Jiziana kom vi i Tog, og Regimentsmusikken spillede. Ruten gik over Lemberg, Presmyzel og ind i Polen. I en By der blev vi afluset i Par Timer. Derfra gik det gennem Schlesien, Sachsen, Bayern og op langs Rhinen. Det tog flere Dage. En aften kørte vi ind i Düsseldorf. Der blev vinket med hvide Tørklæder. En eller anden i Toget skød en Lyskugle op i Luften. Da Toget holdt, blev der holdt forhør af en Løjtnant. Han havde Officerspikkelhue paa med den lange Spids, men der kom intet frem. Saa kørte vi ind i Belgien og derfra ned mod Verdun. Paa Strækningen der mødte vi modgaaende Tog med saarede, der havde Forbindinger alle mulige Steder. Deres Uniformer var fulde af Snavs. Hvad vi følte ved dette Syn var just ikke Glæde og Tilfredshed. De kom fra Vestfronten, og vi kørte dertil. I Champagne kom vi ud af Toget. Efter nogle Timers March kom vi i Kvarter. Næste Dag havde hele vor 3. Garde Infanteridiv. Parademarch for Kejser Wilhelm den 2. Først skridtede han og hans Stab Fronten af, og derefter skulde vi marchere forbi dem. Søndag blev der holdt Feltgudtjeneste. Saa marcherede vi ud til Wittelbacherlejren. Det var Barakker bygget ind i Skrænter af Kridt.

Nu gik vi ind til en for os helt ny Krigsførelse. Dette var Vestfronten med tre Kamplinier mod Østfrontens ene Linie. Dette var Vestfronten med den stadige Artilleriild, Mortorild, Maskingeværild, Haangranatkamp og til Tider Gasgranater. Hver Nat havde Kompagniet Tab i 1. Linie. Indenfor Bataillon blev der skiftet hver 10. Dag til 1. - 2. og 3. Linie. En Maanedes Tid laa vi i Champagne. Saa havde vi

prøvet Vestfrontens Krigsførelse for at blive fortrolig med den. Derefter blev vi igen afløst og kom i Armereserve i Byen Valenciennes. Her skulde vi uddannes til Stødtropper - et Hverv af tvivlsom Værdi. En kammerat og jeg kom i Kvarter hos et gammelt fransk ægtepar. De var gode imod os. Hver Morgen gav de os Kaffe, hvilket de ikke behøvede. Her sov vi hver Nat i en Seng. Tjenesten var streng med Eksercits og Øvelser. En Dag kom der Ordre til at alle skarpe Patroner skulde afleveres. Der var en Mand, der under en Øvelse havde skudt en Underofficer. En Maaned laa vi her, saa kom en Søndag Morgen, hvor vi var traadt an til Kirkegang. Da kom der en Ordre om, at alle Gruppeførere skulde til Parole. Der blev ingen Kirkegang men en Ordre: Kl. 12 staar Kompagniet feltmarchmæssig paaklædt. vi kunde høre fjern kanontorden. Det første Stykke kørte vi med Tog. Saa overnattede vi i en Landsby, og Kl. 2 blev vi kørt med Lastbiler mod Somme.

Slaget ved Somme var begyndt. Da vi steg ud af Bilerne, hørte vi de store Mørsere brøle. Før vi begyndte Marchen, sagde Feltwebelen til os: - fyld jeres Feltflasker med Kaffe. Det er den sidste Kaffe I faar, - saa venlig var han ellers ikke. Hver Mand fik, udover at alle Patrontasker var fyldte, ekstra 2-3 Gurter Patroner om Halsen + Bæltet fyldt med Haandgranater. Kl. 7 om Aftenen var vi ved Maalet, - derude, hvor det regnede med Jernstykker af forskellige Dimensioner. Vi var segnefærdige af Træthed, Løbegravene var skudt flade af Granater. Vi krøb ned i en Understand, hvor der laa Masser af tysk Rugbrød og Tornystro, Ting, som Tropperne før os havde baaret ud, før de blev udslettet. Nu fik vi Lov til at hvile os nogle Timere, medens Kanonerne drøuede. Kl. 11 om Aftenen kom Ordren »Sturmgepäck fertigmachen«. Saa vidste vi, at nu skulde vi foretage et Stormangreb. Vi blev ført en halv Times Gang til venstre, langs med noget der engang havde været Skyttegrav. Kl. 12 Nat stod vi parat til Storm. Saa kom Ordren: »Los - heraus«. Englænderen lagde en mægtig Spærreild mellem Linierne, Granaternes Eksplosion var øredøvende. Maskingeværene hamrede som rasende. Vi sprang frem, ind i Ilden. Jeg fandt et Stykke fremme en lille Fordybning i Terrænet, hvor jeg krøb sammen, - men turde alligevel ikke blive liggende og sprang frem, ned i Skyttegraven, som vi skulde storme. Idet jeg sprang ned, fik jeg et Slag i Brystet. Det var et Maskingeværprojektil, der gik igennem. Geværet var faldet ud af Haanden paa mig, og jeg stod stille i Mørket i Skyttegraven. Nogle Skikkelser løb forbi mig, om det Tyskere eller Englændere, kunde jeg ikke se. Min

første Tanke var: - du skal længere frem. Den næste: - Nej du er saaret. Saa bad jeg til den Gud, som min Mor havde lært mig at bede til - en Bøn om, at han vilde hjælpe mig. Derefter krøb jeg op paa Kanten af Skyttegraven og løb den samme Vej tilbage, som jeg var kommen igennem den samme Ild og naaede Tyskernes Skyttegrav. Der stod endnu Resten af Kompagniet med ligeblege Ansigter og skulde ud og igennem den samme Ild. Vor Saniteter fik Uniformsjakken af mig, klippede Skjorten op og forbandt mig godt. Der var flere saakaldte letsaarede, der kunde gaa selv. Vi tog Kursen bagud, skræmmet af de tunge Granater, som Englænderne sendte bagud. Henad Morgenstunden naaede jeg et kørende Feltkøkken, hvor jeg fik lov at sidde ved Skorstenen. Jeg frøs paa Grund af Blodtabet. Da vi havde kørt en Mils Vej, naaede vi Landsbyen, vor Udgangspunkt forrige Morgen. Her fik vi af en Læge Indsprøjtning mod Stivkrampe og fortsatte saa bagud ad Landevejen. Snart kom der en stor Bil kørende, og vi fik lov til at køre med til en stor Forbindingsplads. Her fik vi Mad og kom med Tog til Sct. Quintin, hvor vi blev lagt ind i en Kirke, som var fuld af saarede. I Løbet af to Dage kom vi i Lazarettog med Siddepladser til Arolsen, Hovedstaden i det lille Fyrstedømme Waldeck. Her holdt jeg Stillingen fra 9. Juli til 10. Oktober 1916. Saa gik det ikke længere, og der var stadig Krig. Igen skulde jeg melde mig i Gardefüss. Kasernen i Berlin. Igen stod vi vagt ved Kejserslottet og Kronprinspalæet. En Dag præsenterede jeg Gevær for Kronprinsesse Cicillie, den danske Dronning Alexandrines Søster, idet hun gik ud af Hoveddøren, hvor vi stod Vagt. Frosten bed haardt om Natten Vinteren 1916-17 paa de forskellige Vagter.

I vor Fritid maatte vi kun besøge bestemte Restauranter. Paa en af disse i Nærheden af Kasernen var der Musik, en Sangerinde sang:

Und so ziehen wir in Feld in der schönen Uniform,
in der schönen, in der neuen, in der neuen, in der grauen
in der schönen, neuen, grauen Felduniform,

- det var noget med Indhold i.

Paa Kasernen sang vi;

Marmolade, Marmolade, das ist der beste Fras für die Soldate, -
for Smør saa vi ikke noget til, undtagen hvis en Kammerat, der var bondesøn, fik sendt noget hjemmefra.

En morgen, hvor vi var traadt an til daglig Tjeneste, spurgte den Etat.Feldwebel om en Maler. Jeg raabte: "Hier". Saa fik jeg besked om at melde mig ved den private Bopæl hos en General i den fine Tier-

garten Strasse. Her var der en Vinterhave, der skulde males. Det tog saa lang Tid som muligt, Da jeg var færdig, gav fruén mig Haand til Tak og et 3 Mark Stykke i Sølv.

Vi var en Dag nogle faa Mænd inde paa en Belægningsstue paa Kasernen. Saa kom der en Skriver fra vort Kompagni og spurgte, om der var nogen, der vilde melde sig frivilligt til Sanitetstjeneste hos et andet Regiment. Jeg meldte mig, da jeg syntes, det var et bedre Arbejde, som tiltalte mig mere. Det var en Betingelse, at vi, der meldte os, havde været ved Fronten før. Vi fik saa nogen Uddannelse i Sanitetstjeneste i Berlin og blev saa overflyttet til et nyoprettet Regiment i Zossen ved Berlin. Det begyndte svært at knibe med fødemidler nu. Vi fik ikke saa stor en Ration Brød her som ved Fronten. En Dag tog jeg ind til Berlin for at faa noget Brød at spise hos en Kammerat, der var Bondesøn fra Westphalen. Da jeg kom ind paa hans Stue, var han ikke hjemme. Det var en skuffelse.

I begyndelsen af April i 1917 maatte jeg for 3. Gang af Sted til Fronten. Vi kom til at begynde med i en rolig Stilling mellem Maas og Mosel. Det var et skønt Foraarsvejr. Bag Fronten laa en lille, køn By Thiaucour. Her var ret velholdt bortset fra, at en sprængt Jernbanebro hang med Skinner og rækværk nedad. Ogsaa Kantine og Officermesse fandtes. Fronten var rolig, til Tider hørte vi Franskmændene tale sammen. Der var megen Flyveaktivitet. Flyverne blev beskudt af Artilleri. Til Tider var der omkring 100 smaa Shrapnells-Skyer omkring Flyveren, uden at den dog blev ramt. Næste Gang gik vi i Stilling i en Skov kaldet Priesterwald. Saa en Gang nærmere Reims, og den 18/5 1917 besatte vi en Stilling lige udenfor Reims. Vi kunde tydelig se Kathedralen derinde. Før vi kom, var der her af Franskmændene foretaget en Offensiv. De faldne Franskmænd i deres lyseblå Uniformer laa endnu mange Steder i Kanten af Skyttegravene. Ude i Pigtraadsspærringerne hang ogsaa mange faldne. Nogle Morgener, i hvilke Taagen laa over Egnen, gik nogle Tyskere ud og rystede Knoglerne ud af Uniformerne, tog Ure og andre Ting af Værdi. Det skete ogsaa, at en og anden blev saaret. Det var lidt Nord for Reims, hvor vi laa i 8 Maaneder. Her havde vi en frem-skudt Stilling at besætte 3-400 Meter foran Skyttegraven. Der var nogle smaa Huller i Jorden, Hvor vi krøb sammen om Dagen. Om Natten var det bedre, da kunde vi bevæge os friere. Iøvrigt var Stillingen meget befængt med Rotter, der levede af Ligene og ogsaa aad vore Brød. Saa fandt vi paa at binde Sejlgarn omkring Brødet og hænge det ned fra

Løftet i Understanden.

Motsat det civile Liv, hvor det meste af Arbejdet foregaar ved Dagslys, blev her først Livligt ved Mørkets Frembrud. Saa skulde levnedsmidler og Ammunition, Post o.s.v. hentes frem til første Skyttegrav. Meget ventet var Posten hjemmefra. Naar vi i Maaneder var afskaaret fra almindelig menneskelig Samkvem, saa var Brevene hjemmefra en Oplevelse. De almindelige, menneskelige Forbehold overfor hinanden i private Forhold faldt i en saadan Tid bort. Overfor de nærmeste Kammerater blev Indholdet af Brevene delt, enten det saa var fra Kæresten eller fra Konen.

I disse Maaneder var der ingen Nærkampe. Saa fandt Ledelsen ud af, at det skulde opklares, hvilke Tropper, der laa foran os. At det var Franskmænd, vidste vi, men ikke hvilket Regiment. At det ikke var "Sorte", vidste vi ogsaa. De var meget frygtet for deres lydløse Snig-en sig frem og lydløse Drab med Kniv. Til opklaringens fremme, skulde der foretages en "Gewalt-Patrulje" paa ca 100 Mand. Efter Artilleri-forberedelse, skulde de storme over i Franskmændenes Skyttegrav og tage Fanger. Vi var ikke glade for Foretagendet. Da det tyske Artilleri begyndte, skød Franskmændene ogsaa. Dertil kom Maskingeværild, saa det blev en mægtig Spærreild. Stødtroppen stormede frem og kom tilbage med to Fanger og et maskingevær, - men det kostede Tyskerne 5 unge, kraftige Elitesoldater Livet. Vi var to Saniteter, der bar den ene tilbage til Sanitetsunderstanden paa en Baare. Inden vi naaede den, var Manden død af sine Saar. Der kunde blive meget mere at fortælle fra denne 8 Maaneders Stilling, men jeg skal blot berette, at herfra blev det min Tur til at faa 14 Dages Orlov hjem til min Mor oppe ved den danske Grænse, hjem til det Land, der nu er dansk, fordi Grænsen blev flyttet i 1920. Efter at have modtaget min Orlovsseddel fra Kompagnikontoret kunde jeg benytte det ordinære Tog nordpaa. Da vi sydfra nærmede os Tønder, lyttede jeg som saa mange Gange før i Kupeen efter mit danske Modersmaal, der var saa lifligt at høre. Der var blevet ret tomt for mandlig ungdom hjemme i Stationsbyen, men min Kammerat, som jeg blev indkaldt sammen med, var ogsaa hjemme paa Orlov. Vi var blevet skilt i Berlin, idet han kom til en anden Troppeart. Nu talte vi alvorligt med hinanden om at forcere Grænsen til gamle Danmark. Hver aften saa vi et Cykelkompagni i en lang Række køre til Grænsen som Forstærkning til Vagtposterne. Overløberne til Danmark blev som Tiden gik flere og flere. Han talte ogsaa med sine Forældre om det, og jeg

talte med min Mor. Alfred og jeg var rede til at tage Chancen og Risikoen, men vore Forældre turde ikke tage Risikoen. ja, saa enedes vi om at tage et Aar mere ved Fronten, men saa skulde det ogsaa være slut. Det var en Aftale. De sidste Dage opholdt min Mor og jeg os i min Broders Hjem. Da Afskedsdagen oprandt, ønskede ingen at følge mig til Stationen. de syntes, det var for strengt. Min Brors to smaa Drenge i 10-Aars Alderen fulgte saa med mig. Da Toget satte sig i Bevægelse stod de to smaa Knægte og Grød.

Kort efter blev Regimentet sat ind paa en haard Kamplads ved Hochberg. Under Marchen til Stillingen gik vi forbi taarnede Batterier igennem en Skov. Luften var fuld af Krudtrøg. Det var i Mørkningen. Pludselig hører jeg min Forgænger sige: - Forsigtig - og samtidig kastede han to Sandsække fuld af Haandgranater ned paa jorden. Ved en Fejl havde han løsnet en Tændingssnor, og hele Bundet eksploderede. Jeg blev af Lufttrykket kastet langt bort. Til min Forundring uden at blive saaret. Om Natten krøb jeg i et Hul i jorden, som jeg delte med en Kammerat fra første Linie. Af Chocket fra Eksplosionen rystede alle mine Lemmer. Ham fra første Linie rystede ogsaa, af og til raabte han op i Søvn og skreg: - Skyd, skydø Franskmændene kommerø - Vor første Opgave blev at kravle med Forplejning frem til Tropperne længst fremme. Terrænet var under stadig Spærreild af fransk Artilleri. Det var et meget farligt Job. Medens vi kravlede frem 1 - 2 Km eksploderede hele Salver af Granater. Vi kunde ikke sætte en Haand hvor der ikke laa Jernstumper af Granater. Senere afløste vi i første Linie. Det var mere fredeligt. Granaterne gik over vore Hoveder. En underlig falsk Tryghedsfølelse havde vi, naar vi laa i vore Huller med et Stykke Teltbane over Hovedet.

I Begyndelsen af Marts 1918 blev vi afløst, kørte et Stykke med Tog, marcherede nogle Dage bag Fronten hen mod Sct. Quentin, laa i Kvarter i forskellige Landsbyer. Ungdommens slumrende Livsmod gav sig en Aften Udslag i en Landsbykro. Der stod et stort Spilleapparat. Her dansede Tyskerne rundt med hinanden i Jernbeslaaede Støvler til Musikken fra det hamrende Apparat. Efter en Nats March stod vi om Morgen den 21/3 1918 i Udkanten af en Skov. Over hele Egnen laa en tæt Taage, - den var kunstig fremkaldt af Tyskerne. Pludselig begyndte en voldsom Kanonade. Tyskernes Foraarsoffensiv ved Sct. Quintin var begyndt. Bataillonen blev sat i March fremad. Foran Sct. Quintin var der sumpet Terræn, og Landevejen ind til Byen blev stærk beskydt af engelsk

Artilleri. I Nattens Løb havde Tyske Ingeniørtropper bygget en 1 Km. lang Træbro over Sumpen. Den bar baade Infanteri og Artilleri over Sumpen, medens de engelske Granater eksploderede 1 Km. borte, ligesom selve Sct. Quintin blev stærkt beskudt. Inde i Byen krøb vi i læ for Jernstumperne Dagen igennem i Byens Grusdynger. Ved Aftenstid gik det frem til den meget omtalte Hindenburg-Stilling, som for 8 Timers siden var blevet kraftig beskudt, da Offensiven begyndte. Der laa en Del faldne som vi begravede. Deres Kammerater forfulgte Englænderne. Natten over sov vi i de forladte Understænder. Næste Morgen gik det ind over de forladte engelske Linier. Ved første Skyttegrav laa en engelsk, yngre Løjtnant. Der blev sagt, at han ikke vilde overgive sig men hellere dø for sit Land. Vi var nu midt i Offensiven, og det gik stadig fremad. Vi sov paa aaben Mark, af og til nogle Timer, og saa frem igen. Der kom Tilraab igennem som: - Hele Vestfronten vakler. Den kendte tyske Flyver Friherre von Rihthofen var personlig til Stede og paa Vingerne. Der blev sagt, at han havde skudt 99 Flyvere ned i Luftkamp, selv blev han skudt ned som Nr. 100. Hvor vi kom frem, laa faldne englændere og faldne Heste med oppustede Maver. meget krigsmateriel laa spredt rundt omkring, ligesom Brød og Tobak. En lille 5 cm lang hvid Lærredspose, som jeg fandt, indeholdt smaa lysegule Tobaksskæl. Jeg regnede med, at det var en let Tobak og stoppede min Pibe. Det var saa stærkt, at jeg blev svimmel. Tobakken var bedre end Tyskernes, som vi fik ved fronten. Hver Dag fik vi udleveret 2 Cigarer, 2 Cigaretter og 1 Pakke Tobak hver 3. Dag.

En Morgen befandt vi os i en Plantage og gik nu forsigtigt fremad. Vi var i Nærheden af Englænderne. I Gaasegang gik vi over et smalt Bræt over en Kanal. Det tog Tid inden hele Bataillonens var ovre. Imidlertid havde nogle Kammerater opdaget, at lige ved laa et engelsk Levnedsmiddeldepot, og saa kom de slæbende med fine Blikkasser fulde af Kiks. Siden sparkede vi Fodbold med Kassernen. Bataillonens Kommandør blev rasende: - Om vi ikke vidste, at Fjenden laa lige foran? Som straf kommanderede han hele Bataillonens til at staa Ret i 10 Minutter. Vi syntes Situationen var komisk og kunde ikke undertrykke et Smil.

Saa blev der kommanderet storm paa de engelske Linier. Det hindrede ikke min Landsmand Peter Grau fra Seppelers i at smøre sig en Mellemmad med Smør og Sukker. Alt imens han stormede med Geværet under højre Arm og Brødet i venstre Haand fik han et Maaltid Mad "Made in

England". Vi fra Sanitetstroppen blev foreløbig lidt tilbage, men der blev snart Brug for os. Vi bar de saarede - mest Englænderne hen i Landsbykirken. En fra vort Komp. - en Barber i civil - var haardt saaret i Brystet. Vi forbandt ham og bar ham op i Kirkens Kor. Vor Stabslæge og en anden Læge skulde netop til at klippe Forbindingen op, da vi hørte den kendte Lyd af en eksploderende Granat paa Kirkegaarden. Lægerne stod stille, lyttende, - der kom seks, og den sjette ramte Koret. Kalk og Murbrokker raslede ned over de saarede Soldater og os. Lægerne løb alt, hvad de kunde ud af Kirken. Vi to bar vor Kammerat ud, medens de saarede Englænders rakte Armene ud efter os og bad om hjælp. Heldigvis kom der ikke flere Granater her. Det engelske Artilleri fik ikke Tid til mere.

Før vi drog i Felten, havde vi i Berlin en Instruktionsstime hos den samme Stabslæge. Under denne sagde han, at han havde hørt, at en Flok Saniteter ved Fronten havde siddet i Understanden og spillet Kort, medens deres Kammerater forblødte paa Slagmarkerne og sluttede: - Hvis jeg finder jer saadan, saa tager jeg min Revolver og skyder jer ned. - I Praksis udviste han selv meget lidt Mod.

Fremrykningen fortsatte. Som Dagene gik, var der mange saarede at tage sig af. I en Landsby fandt vi en gammel Kone, håndervridende og næsten sindsyg af Skræk. En Nat boede vi i en Lade, der var fuld af engelske saarede. De ønskede Massage af os. Vi gav dem lidt, saa godt som vi forstod. To usaarede, fangne Englændere fulgte med os et Stykke fremad. De snakkede ustandselig til os. Vi forstod kun en Fjerdedel af dem. Saa fik vi Ordre om, at de skulde forlade os.

Saa kom vi igennem Byen Nesle. Udenfor blev der fordelt Post, og Bataillonen gik i March, medens vi gik og læste vore Breve, fik vi pludselig Maskingeværild fra begge Sider af Landevejen. Uden Kommando laa hele Bataillonen i Landevejsgrøften. En mand ved Siden af mig stod i Læ ved et Vejtræ. Et Projektil gik igennem Træet og ind i hans Næse-rod. Jeg fik ham ned i Grøften og forbandt ham. Imens stod Bataillon-kommandøren ret op paa Landevejen og kommanderede: - To Kompagnier ud til venstre, to Kompagnier ud til højre, i Skyttelinie frem mod Maskingeværrederne. - Samtidig kørte to Kanoner frem i Galop, fik vendt og indstillet paa Maalene. Efter de første Granater overgav Franskmændene sig. Vort Kompagni alene havde 3 faldne, deriblandt min Landsmand og Ven Jacobsen fra Augustenborg. I vor Fritid gik vi ofte og talte sammen om vort Hjem og andre Emner af fælles Interesse. Han

var en ung Mand paa ca 20 Aar, der havde sine Længsler og Maal, en ung Mand med en sjælden fin Karakter. Hans forældre ventede sig meget af ham. I forvejen var en ældre Broder, der var Dyrlæge, falden. Der var 3 Søstre tilbage. Da Skydningen stod paa, gik han med de andre frem i Skyttelinie. Da en Kammerat faldt haardt saaret, vilde han forbinde ham, derved fik han det dræbende Skud i Maven. Jeg var kort efter hos ham, men da var han død. Af hans Lommer tog jeg hans Ur, Tegnebog og Pung, som jeg sendte til hans Forældre.

Efter Fægtningen kom Franskmændene fra 2 Maskingeværer over imod os, der var en Del Harmé imellem dem, en Berliner ved Navn Gusch var saa vred, at han vilde skyde dem, han lagde Sikringsfløjen paa Geværet om, rede til at trykke af. Vi tog saa Geværet fra ham, saa han maatte nøjes med at slaa Staalhjelmene af Hovedet paa den ene af dem.

Nu var det Franskmændene der var foran, en Mils Vej skraanede Terrænet opad, igen gik det paa Landevejen i Marchkolonne op over Bakketoppen. En Flyver angreb os, der blev skudt igen med alle Midler, vi nærmede os Byen Roa, Franskmændene havde indsat nye friske Tropper, ogsaa de var slaaet tilbage. Der laa Døde og Saarede paa Slagmarken, hele deres udrustning var nyt. Der blev givet Ordre til, at alle saarede Franskmænd skulde bæres af Slagmarken inde Aften. En Lænkeballon blev skudt i Brand, vi saa Besætningen hoppe ud med faldskærme, mens Ballonen forsvandt til Jorden i en sort Røgsky. Vi sad en Nat paa et Loft, hen ad Morgen fløj en fransk Maskine brændende hen over Taget og faldt ned i Haven i et mægtigt Baal. Liget af Flyveren var i Flammerne. Vi nærmede os efterhaanden det Sted, hvor Franskmændene havde bygget en stærk Forsvarslinie. Regimentet gik til Angreb over et højdedrag og mødte stærk Ild af alle Slags. Vi saa en lille Leutnant til Hest, der red Ordinanstjeneste mellem Regiment og Bat. Stab, imellem eksploderede Granaterne. Hesten var vild af Ophidselse. Bat. Sanitets-trop tog Retning mod en nærliggende Landsby, her indrettede vi os i en Kælder, i længere Tid havde vi ikke faaet Mad. Den svageste af os blev sat til at finde Kartofler og Salt og faa det Kogt, og saa begyndte vi at samle Saarede sammen, det skete ikke som vi havde hørt paa Kasernen med Baaren i Hænderne i vuggende Gangart, men paa den mest praktiske Maade. 4 Mand til hver Baare og Haandtagene op paa Skulderen, der var mange Saarede, vore Skuldre blev ømme, og det var en Langfredag. Hvor var det en Fornøjelse, at finde Kammeraterne og se deres Taknemlighed over, at vi vilde hjælpe dem. Desværre var der mange, som vi ikke kun-

de hjælpe. Døden var indtraadt, en laa død med Hovedskud igennem Hjelmen. I 3 Døgn slæbte og forbandt vi alt det vi orkede.

Een af os blev Livet for svært, han har nok ment, at nu var Tidspunktet kommet til selv at træde hjælpende til. Som Saniteter havde vi faaet udleveret en Tjenesterevolver, med den skød han sig igennem Haanden igennem et Brød for at Krudtslam ikke skulde ses. Vi andre arbejdede videre med ømme Skuldre. Der begyndte at gaa rygter om, at Regimentet skulde afløses, det var tyndet for stærkt ud i Rækkerne. En af Paaskedagene blev vi afløst, og vi tog Kursen bagud i smaa Grupper, som det faldt sig. Det første Maal var en stor navngiven Farm, som vi kendte fra Udmarchen. Her var samlet Regimentets 12 kørende Feltkøkkener, kaldet Gullaschkanoner, vi kom som nogle af de første, efter at vi havde spist, lagde vi os paa Ryggen i Laden, med Tornysteren fastspændt paa Ryggen. Langt borte fra hørte vi en dyb Brummen af en svær Granat der nærmede sig. Dens Maal var Farmen, den slog ned lige midt i de 12 Feltkøkkener, blandt de spisende Soldater. Det kom saa overraskende, da vi nu alle mente os udenfor øjeblikkelig Fare. Det kostede 40 Døde, det var en Fuldræffer, een eller to kom der af samme Kaliber, som eksploderede ude paa Marken.

Der blev nu sagt, at vi skulde i et roligt Kvarter, foreløbig marcherede vi bag og langs Fronten i flere Dage i øsende Regn i sydlig Retning, men Humøret var godt, da vi regnede med bedre Dage. Vi blev noget skuffede da vi den 17. april 1918 gik i ny Stilling ved Chemin de dame. En Dag sad jeg i en Skyttegrav og røg min Pibe og læste, da der standser en mand op foran mig: kender du mig ikke, jeg saa nøjere paa ham og opdagede, at det var ham jeg forbandt med Projektilet i Næsen. Han var ikke kommet længere tilbage end til Feltlazarettet, der havde de pillet Staalet ud og sendt ham ud igen - det tog 3 uger. Her laa vi igen overfor Englænderne, men de var tilpas langt borte, af og til sendte de Patruljer ud, Tyskerne ligesaa.

En Nat laa 1. Deling af 2. komp. ude paa en fremskudt Post, anført af en Feldwebelleutnant, lige ankommet fra Garnisonen med alle Teorier i Orden. De hørte en engelsk Patrulje nærme sig, anføreren forbød dem at skyde, indtil Englænderne kun var 20 Skridt borte, saa sattes Maskingeværerne i Gang. Der blev en Raaben og Skrigen. Englænderne havde Aandsnærværelse nok til at sende deres Haandgranater i Hovedet paa Tyskerne. Den tyske Anfører blev haardt saaret i Ansigtet, og der var ingen der havde ondt af ham, han var ikke populær.

Ellers arbejdede vi støt med Skansearbejde, der blev ikke undt os Hvile. Som Ugerne gik, kunde vi se, at der blev gjort nye Forberedelser til en ny Offensiv. Hvor der var den mindste Dækning, blev der stillet Kanoner op. I Skovene og rundt omkring placeredes der Skyts fra den største til den mindste kaliber.

Nøjagtig paa samme tidspunkt, Morgenen den 27. Maj 1918 gav alle disse Kanoner Ild ind over de engelske Linier, det drønedes og Jorden rystede af eksplosionerne, til at begynde med skød det franske Artilleri igen, men de holdt snart op, dænget til af tyske kanoner. Larmen af Kanonernes Torden var saa stor, at vi kun ved at raabe hinanden ind i Øret kunde forstaa hinanden. Efter et par Timers forløb kom de første tyske Tropper ind over vore Linier og fortsatte over mod de engelske Linier. Snart kom en Flok engelske Fanger på ca. 10, det var engelsk Infanteri med en Officer, ejendommeligt var det at se deres rolige flegmatiske optræden i Forhold til Franskmændene, som kom en Times Tid senere fra Artilleriet med en hidsig og ilter Officer med Overskæg i Spidsen.

Ilden begyndte kl. 5 Morgen, kl. 9 fik vi Ordre til Fremrykning, den første Dag tilbagelagde vi ca. 60 km. I en Landsby stod grædende Kvinder da vi rykkede frem, efter at vi var kommet i Kvarter saa vi nogle Artillerister, der vilde fratage nogle Beboere deres Mad. Det tog os ikke lang Tid at jage dem ud. Det gik fremad en 3-4 Dage, en Morgen gik vi bag efter et Maskingeværkompagni, da det blev angrebet af flyvere. Maskingeværerne skød med Røgammuniton efter Flyverne. Vort Kompagni sværmede ud i Skyttelinie, i en gaard fandt vi nogle Æg, vor Forplejning blev bag efter. Af og til blev vi beskudt med Sekrapuels, der eksploderede i Luften og sendte en Blykugleregner ned over os. Vi blev lidt bag efter vort Kompagni og tog os af de Saarede vi mødte, en fransk saaret Sergeant kom vaklende imod os, han havde et Skudsaar i Brystet, vi forbandt ham og gav ham lidt Rødvin, der var fundet i en Franskmands Kælder. Han var taknemlig og vilde betale, med Besvær fik han Haanden om i Baglommen og fandt i sin Pung et stort Sølvstykke, jeg sagde nej tak, vi havde det selv gratis. Saa fik vi ham læsset på en Baare og bar ham tilbage til de tyske Læger.

Vi nærmede os nu Floden Marne. Den 1. Juni mellem kl. 4 og 5 Morgen gik vi frem mod Chateau Thierry. Det var en dejlig frisk Sommermorgen, bare det ikke havde været Krig. Byen saa rolig ud, vi kunde se Broen over Marne. Snart gav det Maskingeværild fra Vinduerne, Mine-

kastere var der ogsaa. Vi blev ved et af de første huse, men snart blev der raabt: "Saniteter", vor Sergeant kommanderede den yngste afsted: "Las Pins". De blev ved at raabe "Saniteter". Saa maatte P.Grau afsted. Han var efter eget ønske ogsaa kommet til vor lille trop. Snart kom de alle tilbage med deres Saarede, Ilden var for voldsom. En af dem havde faaet revet et Ben af. Ham bar vi tilbage til Forbindingsstuen. Her saa vi en Mand komme gaaende fra Kamppladsen med et Tæppe om sig, Franskmanden havde skudt ham med en Lyskugle, saa der var gaaet ild i hans Tøj, saa han smed det hele, snart kom han ud fra Forbindingspladsen, der var Skovridderbolig, iført Skovridderens fine sorte Diplomatkledning, saadan rejste han paa Lazaret. Idet vi trak os tilbage fra Chauteau Thierry slog en Granat ned ved siden af mig, idet jeg kastede mig ned for at undgaa Splinter slog jeg Panden paa min Staalhjem, som jeg bar i Remmen paa Armen. Henne paa Forbindingsstuen troede de, at jeg var saaret af et Skud og sendte mig tilbage. Jeg fandt ingen Anledning til at oplyse dem om Factor. I Lazarettoget holdt vi en Tid ved en Station, hvor Kejser Vilhelm II Tog holdt paa et Sidespor, helt overdækket af Grene af hensyn til Flyvere. Ved siden af Toget var gravet en understand, hvor han kunde søge Dækning. Lazarettoget kørte os til Strassburg. Her var jeg paa Res. Laz. I i 6 uger. Paa de tidlige Sommermorgener hylede Sirenerne, og højt oppe fløj franske Flyvere ind over Tyskland. Halvdelen af de Sårede her i Lazarettet havde faaet et eller andet Lem amputeret. Paa Salen, hvor jag laa, var der en ung Mand, hvis højre Haand var amputeret. Professorens operede Armen og skilte Knoglerne i Underarmen, saa han kunde bruge disse som to Fingre.

En stor Serværdighed i Strassburg var Domkirken, Strassburger Münster, her inde var det berømte Urværk. kl. 1.30 Middag gik hele maskineriet i Gang. Først galede en Hane, saa gik de tolv Apostle forbi Jesus, der hævede Haanden og velsignede hver enkelt. Der fortælles, at da Kunstneren var færdig med sit Arbejde, stak de hans Øjne ud, for at han ikke skulde lave et Værk magen til.

Da jeg mærkede, at det gik mod Slutningen af Lazaretopholdet ansøgte jeg om orlov, hvilket blev nægtet. Den sidste Aften maatte jeg faa Natorlov til kl. 12. Restaurationerne var fulde af Mennesker, dog mit Sind var tungt, og tungere var det næste Morgen, da jeg sad paa Banegaarden og ventede paa Toget, der skulde føre mig tilbage til Fronten. Min opgave var nu at finde mit Regiment, jeg skulde spørge

mig frem, hvor længe det varede ved jeg ikke, for min skyld var der ikke noget som hastede. Jeg husker, jeg kom gaaende paa en Vej henimod et krat, der blev sagt mig, at der laa mit Regiment. Det var rigtigt, jeg meldte mig tilbage til Kompagniføreren Leutnant Klapper og ansøgte om orlov, men det blev ikke denne Gang. Vi maatte i Stilling ud for Verdun, her var dengang rolig, og vi blev der en Maanedes Tid. Derefter, den 16. August 1918 blev vi sat ind mellem Somme og Oise, da vi kom ud af Toget hørte vi igen den fjerne Kanontorden, der rullede os stærkt imøde, et Tegn paa haarde Kampe. Da vi nærmede os Fronten ser vi den ene store Røgsky blandet med Jord gaa højt i Vejret efter den anden. Vi staar foran de allieredes sidste store Offensiv. Vor Vej gik igennem en Landsby, hvor vi saa de faldne Kammerater ligge ved Siden af store Granathuller. Vi maatte fremad, officerernes Kommandoer blev efterhaanden mere matte, der hele gik dem og os paa Nerverne, vi vidste ikke rigtig mere, hvor Stillingen var, der var en underlig Usikkerhed. Vi rømmede den ene Stilling efter den anden og gik hver nat tilbage. Stemningen var trykket. Engang gik vi et langt Stykke tilbage og nu hed det: "Stillingen her skal holdes 5 Dage". P.Grau og jeg blev tildelt den Deling, som laa længst fremme. Vi forskansede os i Hast saa godt vi kunde. Dagen efter saa vi franske Ryttere nærme sig paa 2-300 meters Afstand. Da der blev skudt paa dem, forsvandt de i Galop. Næste Dag kom fransk Infanteri, da der blev skudt paa dem, gravede de sig ned i ca 300 m Afstand. I to Døgn laa de og skød paa hinanden, Tyskerne og Franskmændene. En Nat var Franskmændene inde ved vor Linie og smed Haandgranater, der blev raabt, at jeg skulde komme hen paa højre Fløj, da jeg kom derhen laa der en saaret Kammerat, jeg knælede ned, for at høre om hans Hjerter slog, der var intet Liv at høre, da jeg rejste mig, var mine Benklæder gennemvædet af hans varme Blod.

Vi havde faaet en ny Delingsfører, det var den unge Leutnant, der red Ordinnanz ved Slaget ved Roa. Ved 7 Tiden begyndte Tyskernes Artilleri at skyde paa Farmen, som laa 300 m bag os, det gjorde jeg Leutnanten opmærksom paa, samtidig bemærkede jeg, at de havde opgivet os. "Ach, kvatsch", sagde Leutnanten, men saa gik han tilbage med Ordene: "Jeg skyder en gul Lyskugle af, naar i skal komme"; vi saa ham aldrig mere. Resten af vort Kompagni skulde ligge i et udtørret Flodleje bag ved Farmen, maaske de allerede paa det Tidspunkt er gaaet tilbage. Vi saa ingen Lyskugle.

Da Leutnanten var forsvundet var vor Næstkommanderende en Feldwebel, under eiserne Willem, en stor svær Berliner Sporvognstyrer. Jeg henvendte de samme Ord til ham som før til Leutnanten, han brummede noget uforstaaeligt, hængte sin Tornyster paa Ryggen og forsvandt i Luntetrav over Banedæmningen, beskydt af Franskmændene. Saa løb Delingen i smaa Flokke tilbage over Skinnerne, Projektilerne slog ned bag deres Fødder kunde vi se. Tilsidst var vi kun 5 Mand tilbage, P.Grau, 3 helt unge Soldater og jeg. Grau siger til mig paa dansk, vi var ellers nødt til at tale Tysk sammen, skal vi ikke lade os tage til Fange af dem derovre? Nej det gaar ikke sagde jeg, vi har drillet dem og skudt paa dem for længe, de planter Bajonettet i os. Saa løb de tre unge over Dæmningen, jeg havde set der gik en Alle med træer hen til Farmen, og mente, at der var lidt Dækning imellem Træerne, saa Grau og jeg løb alt det vi kunde hen til Farmen, alt imens vi hørte det slog ned bag ved os, de skød for kort. Inde i Haven laa et Tysk Maskingevær med Besætning, en 3-4 store Dreng. Vi løb ind i Gaarden og ned i et stort Kælderrum. Her var allerede en 14 Tyskere nede deriblandt en Feldwebel Flautau. Vi tog os et Bid Brød at spise, og saa gjorde vi i grunden klar til at tage mod Franskmændene. Grau skulde et Ærinde op i Gaarden, imens fik jeg mit Sølvur, en gave fra min Mor, haspet af den lille Bukselomme til Ur som var for paa alle tyske Militærbukser, og puttede Uret med Kæde i den indvendige Uniformslomme, Rygesagerne og lidt Brød i en lille Sandsæk. Kl. var nu 9.- Saa stod Grau oppe i Kælderhalsen og raabte "Pardon", "Mosjøn", "Padon", "Mosjøn". Vi raabte at han skulde tie stille. men han fortsatte med sit Pardon, vi troede at han lavede Løjer, men saa hørte vi fremmede Stemmer, to FRANSKMÆND gik imod ham med hævet Revolver, saa smed Grau sin Koppel (Livrem) og raabte til os, at vi skulde gøre det samme og komme op. Da vi var kommen op, kastede de en Haandgranat ned i Kælderen, og saa begyndte de at røve os for vore Ure, den ene havde i venstre Arm en hel Staalhjelm fuld af Ure. Kæderne hang udenfor og dinglede. De vidste hvor Uret var, Uniformsjakken op, et Ryk og Manden var uden Ur. Megen Tid til Kropsvisitation var der ikke, saa de fandt ikke mit Ur. Saa fik vi Ordre til at bære en haardt Saaret Kammerat med tilbage, vi fandt en stang, hvortil vi bandt en Feltbane, og deri laa den Saarede, det var ingen god Transport, tit stødte hans Legeme mod Jorden, uden at vi kunde hindre det. Da vi naaede en Kilometer tilbage, naaede vi en stor Kalkgrav, her blev vi beskydt af tysk Artilleri, alle søgte Dækning,

jeg kom til at ligge med Hovedet paa en Franskmands Støvler, han sparkede mig væk, ud i Ilden, saa genoptog vi Transporten tilbage.

I en Farm fik vi at vide, at han var død, hele Dagen gik Marchen ind i Fangenskabet, der kom stadig nye Fanger til, det blev til en stor Kolonne. Ved Aftentid gjorde vi holdt ved en Farm og sov der. Forplejning fik vi intet af. Næste Morgen blev der sat en Spand Vand ind som Drikketrug. Bæger havde vi ikke noget af, saa jeg tog en halv Kop Vand og skyllede Støvet ud af min Gasmaskedaase, for at bruge den som Kop. Pludselig fik jeg et Spark bagi af en fransk Officer, og derefter sparkede han til Spanden, saa den væltede og Vandet spildtes. Han skældte ud paa Tysk, om jeg troede, deres Folk skulde hente Vand til os. Inden vi gik videre fik vi 300 gram Brød, det var den første Forplejning i Fangenskab, hele Dagen gik det uden vaadt eller tørt. Ved 11 Tiden om Aftenen naaede vi den saakaldte Hungerlejr, det var en 2 m høj pigtraadsindhegnet Trekant. Her havde Franskmændene overladt Kommandoen til en Elsas-Lothringer, en tysk Soldat, der var Overløber, han gik i tysk Uniform, men havde stadset sig selv vældig op. Han plagede os, hvor han kunde. Den første Morgen blev vi stillet i Række, saa skulde vi tømme vore Lommer, og alt blev frataget os, undtaget vort Ur, som jeg endnu havde i Behold. Vor Forplejning var hver Dag kl. 11, et Bæger Vand og 300 gr. tørt Brød. Kl. 18 et Bæger Bouillon, vi blev efterhaanden saa afkræftede, saa det var vanskeligt at rejse sig. Om Natten laa vi under et aabent Halvtag i det bare graa Støv fuldt af LUS. Taget var ikke bredere end at vi i 3 Rækker maatte ligge med Overkroppen paa første Rækkes Ben. Tit havde han Fornøjelsen af at dirigere os op om Natten og staa ret. Naar vi rejste os, blev det sort for Øjnene. Blodet forsvandt vist fra Hovedet. En del af os havde endnu vores Sølvur, hans private Forretning var at købe et Sølvur for et Brød, og mange solgte deres Ur, for at stille deres Sult for en lille Tid.

Fra Hungerlejren kom vi til Rouen, her var vi i to forskellige Lejre. I Rouen blev P.Grau og jeg skilt grundet paa forskellige Syn paa fremtiden. Vi kunde begge være kommet til Aurillac, den sønderjydske Lejr, men da vi som Saniteter iflg. Genfer Overenskomsten havde Ret til Udlevering, ønskede jeg dette, saa Hjem paa Orlov og saa skulde Turen gaa over den danske Grænse, men da Vaabentilstanden kom standsede Udleveringen for de tyske Fangers Vedkommende. Fra Rouen kom P.Grau til Aurillac og jeg kom i en Transport til Dinau. Her hørte vi,

at Vaabenstilstanden var indtraadt. Vi sultede meget, saa endog nogle spiste Kartoffelskrøller af Affaldet. Julen 1918 var alle franske Fanger hjemsendt fra Tyskland, da dette var sket, blev vor Forplejning endnu ringere.

De fra Tyskland hjemvendte franske Fanger blev nu vore Fangevogtere, og vi regnede med, at vi vilde faa en brutal Behandling af dem. Det skete ikke, de var i Reglen gode imod os. I Februar 1919 kom der Bud efter mig fra Kontoret. Min Svoger i Sommerstedt havde henvendt sig til Gymnasielærer Rasmussen, Köln, der fik udvirket, at jeg kom til Aurillac. 2 Fangevogtere skulde transportere mig alene fra Dinau i Nordvestfrankrig ned til Aurillac i Sydfrankrig. De franske Vagthold paa Banegaarden var ogsaa hjemvendte Fanger og de var venlige og hjælpsomme imod os, et Sted lod Vagtkommandøren en Soldat hente Rødvín til mig, og jeg spiste sammen med dem af deres Mad. I Aurillac blev jeg meget godt behandlet, det var dejligt at høre sit Modersmaal igen, her blev talt Dansk, og der var en Del bekendte hjemmefra. Hver ny Mand, der kom her, fik 10 Fr. af sønderjydske Fond, for disse købte jeg Svinefedt i Kantinen, ekstra Brød fik jeg fra et Bageri, hvor jeg arbejdede et Stykke Tid. Jeg spiste meget, Maven var umættelig. Efter faa Ugers forløb blev der sagt, at vi skulde hjem, og Glæden var stor. Vi blev ladet ind i Kreaturtransportvogne og kørte Nordpaa. Humøret stod højt, og der blev sunget. I Dunkirque kom vi ud af Toget og her ventede mig mit Livs største Skuffelse, vi kom ud af Toget paa Havnen og der lige ved siden af laa den danske Damper St. Thomas.

Saa blev der hvisket fra Gruppe til Gruppe, der er 26 Mand, der maa blive tilbage, der er ikke Plads paa Skibet, jeg stod midt i Kolonnen og var egoistisk nok til at regne med, at de 26 Mand blev taget fra en af Enderne, dette skete ogsaa og de traadte ud til Siden. Saa løb de hen og beklagede sig til Lejrchefen under Franskmændene, H. Madsen, at de havde været længe i Fangeskab, og deres Koner og Kæresten ventede dem. Saa trak Hans Madsen nogle af os frem, der var kommet sidst til Aurillac, vi maatte saa blive tilbage. Der blev ikke spurgt hvor længe vi havde været i de andre Fangelejre, eller hvor længe siden det var vi havde været hjemme. Min Ungdomsven fra Skærbæk, Thomas Brockdorff, som jeg stod ved siden af, vilde af medfølelse give mig sin Brødpose, det var det bedste han havde.

Saa maatte vi igen under fransk Kommando, som vi netop regnede med, at være undsluppet, og vi hørte en skarp Kommando "Allez", og

tilbage gik det igen til Fangenskabet, mens vore Kammerater sejlede mod Danmark, vore Længsler Maal.

En dansk Dame raabte til os fra Skibet: "Vi henter jer om 8 Dage", men vi troede ikke paa det.

Inde i Lejren laa en lille Høj, hvorfra vi kunde se ud over den engelske Kanal, og herfra holdt vi hver Dag udkik efter det lovede danske Skib, men Dag efter Dag og Uge efter Uge sneglede sig afsted med en Ensformighed, der kun blev afbrudt af gentagne Rygter om, at nu er Skibet der. Ventetiden forkortede vi med at synge vore danske Fædrelandssange ledet af en Kammerat med Violin. Under dette løb en tjensteivrig fransk Soldat en Dag hen til Kaptajnen og meldte, at nu stod Tyskerne der og sang "kraftige " tyske Sange. Han blev dog beroliget med, at det var danske Fædrelandssange sunget efter et lille Hefte, der var sendt os af en Gymnasielærer Rasmussen, København. Denne vor ukendte Ven, havde ogsaa sendt os et dejligt Danebrogsflag, der kom til at udføre en stor mission ved vor Hjemrejse.

En dejlig lun Aften i Maj Maaned kom Rygtet igen, nu er St.-Thomas der. Vi var imidlertid blevet skuffet saa ofte, saa nu troede vi det ikke mere. Men Rygtet holdt sig haardnakket. Den Aften var der Jubel i Lejren, der blev sunget og danset af Glæde, og da vi krøb i vore Køjer for at prøve paa at sove lidt, var det sidste Gang i Dunkerque. Næste Formiddag traadte vi an i Marchkolonne, oppakning havde vi intet af mere. Ved Kolonnens Flanker var der med to Skridts Afstand anbragt en mørkhudet Afrikaner i fuld Krigsmaling med opplantet Bajonet for at hindre os i at flygte. Denne Vagt synes os overflødig. Men foran Kolonnen gik vor egen Fanebærer med den rød-hvide

1. Jernkorset.
2. Det tyske Krigskors.
3. Den tyske Krigsmindemønt.
4. Medaillen for Saarede.
5. Den ungarske Krigsmedaille.
6. Den østerrigske Krigsmedaille.
7. Den bulgarske Krigsmedaille.

Fane højt hævet over vore Hoveder og vi fulgte glade efter. Igennem Dunkerques Gader snoede dette mærkelige Optog sig, fulgt af Beboernes undre Blikke. For anden gang gjorde vi holdt foran det danske Skib St. Thomas. Utallige Parader havde vi deltaget i, i Garnisonerne, ved Fronterne og i Fangenskabet, og nu blev vi talt for sidste Gang, inden den Franske Infanterikaptajn afleverede 26 Sønderjyder til den danske Skibskaptajn. For første Gang var vi under dansk Kommando og uhyre villige efterkom vi kommandoen til at gaa om Bord. Det var en befriende Følelse at sætte sin Fod på et dansk Skibsdæk hvor alt var rent og pænt.

Nu fulgte 8 Dages Sørejse i nordsøen under dansk Flag og betjening. For Ukyndige at se, fulgte vi en mærkelig Kurs, langs Frankrigs Kyst maatte vi sejle i en stor Bue uden om et Minefelt, derefter op langs Englands Sydvestkyst ind i Havnen i Hull, hvor en ny Afdeling Sønderjydske Krigsfanger ventede os, taget til Fange af de engelske Tropper. Paa Kajen var opstillet et Kompagni engelske Soldater, der præsenterede Gevær til Ære for os, da Skibet løb ind.

Efter at disse Kammerater var kommet om Bord, kunde Skibet stikke Kurs mod de danske Strande, men vi maatte sejle langsomt paa Grund af Minefaren. En tidlig Junimorgen fik vi Danmark i Sigte. Som et fredfyldt Eventyrland tog det sig ud for vore Øjne, med de af Granater uberørte Byer og med røde Hustage skinnende i Morgensolen. Den første Hilsen fra Danmark blev givet os fra den lille Ø Hirschholm, hvor der blev vinket med hvide Duge. Ud for Frederikshavn stoppede Skibet, og her kom en Festkomite om Bord, der skulde ordne Indkvartering i Aarhus. Fra vor Side var vor Tolk fra Fangelejren med. En Søndag Morgen i Juni 1919 kastede vi ankeret i Aarhus-Bugten og ventede spændt paa, at Aarhus By skulde vaagne.

Om Formiddagen gled vi stille ind i Aarhus flagsmykkede Havn, ind til 3 Festdage, som vi i Dag, 30 Aar efter, med Tak mindes som Højdepunktet af Glæde i vort Liv.

Nede paa Kajen stod en anset, stout Mand, en Far, der ventede

Diplom til Jernkorset.

paa sin Søn. Vi havde vel alle en Far eller en Mor, eller begge Dele, der ventede os et Sted. Denne Far raabte op mod de glade, unge Ansigter: "Er Kristian Hansen med?", intet Svar, og han gentog sit "Er Kristian Hansen med?". "Ja", blev der svaret. En ung Mand banede sig Vej hen til Rælingen og raabte: "Her er jeg Far". Da brast det for den stærke Mand, og sagte kom det: "Er du der min Dreng". Vi blev budt velkommen Hjem.

Landgang i Danmark.

Ved Landgangsbroen paa St.Thomas stod den danske Kaptajn og gav hver enkelt af os et Haandtryk til Afsked. Efter at vi paa Bekostning af Sønderjydske Fond var bleven iklædt nyt Tøj fulgte tre herlige Fester i Aarhus. Spejderne fulgte os til vore private Kvarterer. En kammerat og jeg kom til at bo hos Herr og Fru Slagtermester Fournais i Aabyhøj. Den lidt uvante Morgenmad bestod af Æggepandekage, Øl og Snaps, Brød og alle mulige Slags Paalæg. De ønskede at gøre alt det gode de formaaede. 30 Aar efter fik jeg at vide, at Hr. Fournais havde tilbudt mig et Hus og hjælp til at starte en Forretning, som ikke rigtig er naaet ind i min Bevisthed dengang, da jeg kun tænkte paa at komme hjem. Mandag Formiddag var vi til Festgudstjeneste i Aarhus Domkirke. Om Eftermiddagen spændte Slagtermester Fournais sine 2 fine Fuchse, der skinnede i Haarene, foran sin Charabanc og ud gik det til Marseillisborg Skovene, der stod i fin Sommerdragt. Herude kom Tanken til mig. Nu er du en fri Mand, hvis du har Lyst kan du staa af Vognen og gaa hvorhen du vil.

Efter Festdagene rejste jeg sammen med min Svoger og Niece hjem til Sønderjylland. Ca. 1 Maaned holdt jeg Ferie. En Dag rejste jeg til Haderslev for at melde mig tilbage, hjemkommen fra fransk Krigsfanger-skab til det tyske Militær. Det blev noget underligt forhenværende. Vi gik op paa Kasernen, inde i en Stue sad en Skriver og foretog de nødvendige Notater. I ventetiden stod vi en lille Klynge Sønderjyder og talte sammen i et Hjørne af Værelset. Uden at vi tænkte nærmere over det, foregik vor stille Samtale paa vort Modersmaal. Vi tog ikke nærmere Hensyn til at en tysk Officer var kommen ind.

Pludselig raaber han til os: "Wer gausselt dänisch da? es ist immer noch deutsch hier, meine herren". Vi kunde daarligt nok lade være at trække paa Smilebaandene. Hans immer noch betød jo, at det

varede ikke længe før Kasernen og hele Landsdelen var dansk.

En bejler kom fra Syd og en fra Norden,
den ene kom i Glansen af Rigdom og af Magt,
Den anden rakte Haanden jævnt og stille
og havde ikke mange Ord at spille,
dog var der i hans stemme
den gamle kendte klang,
som ingen kan forglemme,
der hørte den en Gang,
Det var Sang fra den Barndoms Dage
Minderøst om din Fryd og Klage.

Inde i Marseillisborg skønne Mindesmærke over faldne Landsmænd
staar der henimod 6000 Navne af de Aargange som jeg tilhører, og naar
jeg staar derinde i den store Cirkel, føler jeg et stærkt Fællesskab
med dem der faldt og døde langt borte fra deres Hjemstavn. Hvorfor
blev det ikke min Lod? Indholdet af min Mors Breve som naaede mig paa
forskellige Fronter og Frontafsnit var altid baaret af en Levende Tro
paa Gudsordet og paa Forbønnens Magt.

Hun skrev det til mig flere Gange, at en af Guds Forkyndelser
og Løfter til hende for mig lød: "I Hunger vil jeg Frelse dig fra Død-
en og i Krig fra Sværdets Vold".

Entlassungsschein:

Dienstgrad Marienträger
Vor- und Zuname Nikolai Jock
Feldformation (Truppenteil, Kompanie usw.) J. R. 448 3. Komp.

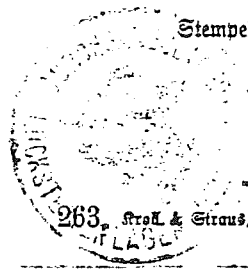
Zuständige Ersatzformation August V. R. Berlin.
Geburtsort u. Geburtstag 27. 9. 92. Wittenberg Ko. Formeln
Entlassen nach Lehrerbek. Ko. Hadersleben
am 27. 11. 19.

Bemerkungen Entlassungsgeld gezahlt von J. R. 448. Komp. Hadersleben.
Mitgegebene Bekleidungs- usw. Stücke 1 Mantel, 1 Rock, 1 Hose,
1 Hemd, 1 Unterhose, 1 Halsbinde, 1 Mütze
1 Paar Strümpfe, 1 Paar Schuhe.
(Marschgeld, nach Bedarf Tornister, Brotbeutel, Geldtasche, Kochgeschirr.)

Hat 3 - M Marschgeld erhalten.

Hat / M Entlassungsgeld erhalten.

Stempel und Unterschrift der Formation.

Karmin;

Offiz. Stelle s. Abt. Führer.

263.

K. & Straus, Berlin.

Leutnant u. I. Adjutant.

Im Namen des Führers und Reichskanzlers

Dem Malermeister Nicolai Nielsen B o c k ,
geb.am 27.Sept.1892 zu Wester-Terp, Kr.Tondern,
wohnhaft in Struer, Vestergade 26,

ist auf Grund der Verordnung vom 13. Juli 1934 zur Erinnerung an
den Weltkrieg 1914/1918 das von dem Reichspräsidenten Generalfeld=
marschall von Hindenburg gestiftete

Ehrenkreuz für Frontkämpfer

verliehen worden.

Kopenhagen , den 17.März 1935.
Der Deutsche Gesandte

Nr. 403 / 35.

Dä

F

F. Richter

Copenhague, le 9 juillet 1858

Monsieur

J'ai l'honneur de vous informer que, suite à la demande que vous m'avez adressée à Son Excellence Monsieur le Ministre de la Guerre de Danemark, l'Empereur Napoléon a daigné vous décerner la médaille de St. Pétersbourg.

Je me félicite, Monsieur, d'avoir à vous transmettre ce témoignage d'un glorieux souvenir, et je m'empresse de vous faire parvenir la médaille ainsi que le diplôme qui vous sont destinés.

Recevez, Monsieur, l'assurance de ma parfaite considération.

Le Ministre de France

Volz

à
Monsieur Andreas Nicolai Möller
Ancien Militaire.

NATIONALMUSEET

3. AFDELING

FREDERIKSHOLMS KANAL 12. KØBENHAVN K.
CENTRAL 6829

KBH. d. 12/8 1952

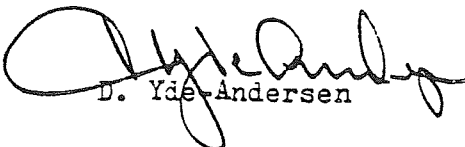
Hr. malermester Nicolaj Bock,
Struer.

Jeg sender Dem hermed den bedste tak for Deres levnedsskildring, som vi modtog den 14/7, og som vi nu har gennemgået. Det er en dejlig skildring, som vi har læst med stor interesse. Det gælder især Deres beretning om Deres uddannelse og om soldatertiden. Det er med glæde, vi nu lader skildringen indgå i museets arkiv.

Det af Dem udlagte beløb bliver snarest mulig tilsendt Dem på giro.

Med venlig hilsen

Deres

D. Yde-Andersen

Kjøbenhavn, d. 30 August 1858.

Jæder Majestæt de Konges Bæder for, efter
at det i jensens Drigoministeriet er blevet ion-
stateret, at De i Tidensrummet fra 1792 til 1815 for
gjort Tjeneste mellem den med den franske Kone-
iengensvante danske Krigsministerier, tilføjet Dem
til Jæder M. Lailen og for Jæder Majestæt Kongen,
ifølge Drigoministeriets derom udtalte allermæ-
ndeligste Forsættelse, inden 15de d. M. allersigst
tilføjet Dem at udtage og have bemælt M. Lailen.
Jædet med Densfærdelse af det Tidsflidde
forat meddele til befugelig Efterretning.

C. C. Lundbye.

lit.

Jensensvante M. Lailen og det forrige Tidsflidde
41 d. M. Lailen. Andreas Tind. M. Lailen. M. Lailen.

RIGSMINISTERIET.

København d. 30. August 1858.

Hans Majestæt, de Franskes Kaiser har, efter at det igjennem Krigsministeriet er blevet konstateret, at De i Tidsrummet fra 1792 til 1815 har gjort Tjeneste mellem de med den franske Armee opererende danske Auxiliartropper, tildelt Dem Sct. Helene Medaillen og har hans Majestæt Kongen, ifølge Krigsministeriets derom nedlagte allerunderdanigste Forestilling, under 15.- d.M. allerhøiest tilladt Dem at anlægge og bære bemeldte Medaille.

Hvilket ved Oversendelsen af det Indsluttede herved meddeles til behagelig Efterretning.

C. C. Lundbye

Til
forhenværende Menig af det forrige slesvigske Infanteri Regiment Andreas Nicolai Møller.

/ /
/ Hyllested
/

Ordenskapillet's Sekretariat.

Amalienborg.

Kjøbenhavn, d. 25. Oktober 1934.

Det har behaget Hans Majestæt Kongen
under 24. d.M. allernaadigst at tillade Dem
at anlægge og bære den ungarske Krigserindringsmedaille
med Sværd og Hjelm.

Hvilket Sekretariatet herved har den Ære at med-
dele til behagelig Efterretning.

Det med Ansøgningen fulgte Bilag tilbagesendes hermed.

E.B.

H. Lant

HÁBORUS EMLÉKÉREM-IRODA.
KANZLEI DER KRIEGSERINNERUNGSMEDAILLE.

IGAZOLVÁNY.
LEGITIMATION.

Nr. 66340 szám.

Herr

Nicolaus Boch

urnak a világháboruban

hat für seine im Weltkrieg 1914—1918

a fadrakelt seregnél }
a mögöttes országokban }
an der Front }
im Hinterlande } als

mint Garde-Füscher^a

(Dienstsgrad)

im Verbande

Garde Füscher Rg. 2. Komp.

(Truppe-Teil)

kötélékében

geleisteten

teljesített szolgálataiért Magyarország Főméltósága Koednyozója a karddal és sisakkal díszített háborus emlékérmét adományozta.
Dienste von Sr. Durchlaucht dem Reichsverweser von Ungarn die Kriegserinnerungsmedaille mit Schwertern und Helm verliehen erhalten
Ennek folytán a karddal és sisakkal díszített háborus emlékérmének a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján való viselésére jogosult.
und ist demnach zum Tragen derselben am rot-weiss-grünen Bande der Kriegsmedaille berechtigt.

Kelt Budapest, 1924. 12. 15.
Datum

HÁBORUS EMLÉKÉREM-IRODA.
KANZLEI DER KRIEGSERINNERUNGSMEDAILLE.

Ordenskapitlets Sekretariat.

Amalienborg.

Kjøbenhavn, d. 2. Juni 1934.

Det har behaget Hans Majestæt Kongen
under A. d. M. allernaadigst at tillade Dem
at anlægge og bære den østrigske Krigs-
erindringsmedaille.

Hvilket Sekretariatet herved har den Ære at med-
dele til behagelig Efterretning.

Det indsendte Bilag tilhagesendes hermed.

A. Lant.

H. Malermester Nicolai Boek.

Bundesministerium für Landesverteidigung

3. ⁹⁰⁶⁰ KEH. von 1934.

Ausweis

Herrn
Herrn
Herrn

Karl Bock

in

Freier

wurde die

österreichische Kriegserinnerungsmedaille verliehen.

Wien, am *18. April* 193 *4.*

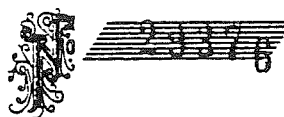
Im Namen der österreichischen Bundesregierung:

Für den Bundesminister für Landesverteidigung

*Minister
Gruhl*

МИНИСТЕРСТВО НА ВОЙНАТА

Herrn Nicolai B o c k , Sanitäter,
отъ S t r u e r околия Dänemark

е взелъ участие въ войната презъ 1915/18 г.

Въ знакъ на благодарностъ и за споменъ на това участие

НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЬТЪ

му дарява възпомнателния медаль
за тая война на червена лента

13. Februar 1919 г.
Собинъ

ГЕНЕРАЛЪ МАЙОРЪ
МИНИСТЪРЪ НА ВОЙНАТА

НАЧАЛНИКЪ НА ОТДѢЛЕНИЕ ЗА ВОЕННИ МУЗЕЙ,
ПАМЕТНИЦИ И ПР.

Königlich Bulgarische Gesandtschaft
Militärattaché

Sehr geehrter Kamerad!

Ich habe die Ehre, Ihnen höflichst mitzuteilen, daß S. M. Boris III., König der Bulgaren, Ihnen die Bulgarische Erinnerungs-Medaille für den Weltkrieg 1915—1918 verliehen hat.

Anliegend überreiche ich Ihnen die Medaille, nebst der zum Tragen berechtigenden Verleihungsurkunde und spreche Ihnen meinen aufrichtigsten Wunsch aus, dieselbe in angenehmer Erinnerung an Bulgarien und sein Volk, recht lange zu tragen.

Es wird Ihnen noch mitgeteilt, daß das Tragen dieser Medaille den Inhabern des Deutschen Ehrenkreuzes des Weltkrieges ohne besondere Genehmigung gestattet ist.

Das Tragen der Medaille von Nichtbesitzern des Deutschen Ehrenkreuzes für Frontkämpfer und Kriegsteilnehmer ist gemäß § 5, Absatz 1 c des Gesetzes über den Titel, Orden und Ehrenzeichen vom 14. XI. 1935 von den zuständigen deutschen Behörden genehmigungspflichtig.

Mit kameradschaftlichem Gruß

B. Harisanoff,
Oberstleutnant im Generalstab.